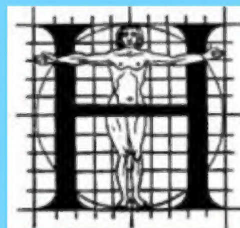
JURNALUL DE LA TESCANI

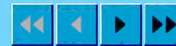
1993

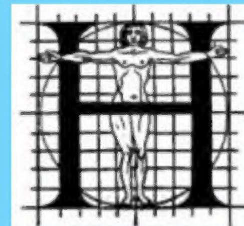
Andrei Pleşu

TEXT

ÉQUIVALENCES
H U M A N I T A S
2001

ORIGINAL EDITION: DONCA TEODORESCU (ed.)

ANDREI PLEŞU *Jurnalul de la Tescani*
(GRAPHICS: *Mai multe desene din caietele lui* HORIA BERNEA)
HUMANITAS Bucureşti 1993 [*ex libris*]

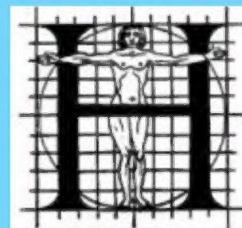
PRESENT EDITION: ADRIAN REZUŞ (ed.)

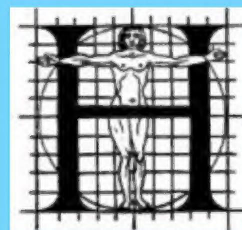
TYPESET BY ROMANIANTEX © 1994–2001 ADRIAN REZUŞ
PRINTED IN THE NETHERLANDS – September 23, 2001

équivalences

Andrei Pleşu

Jurnalul de la Tescani 2001

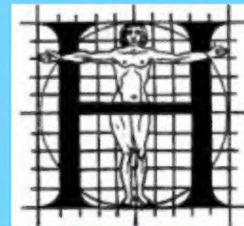

A dori să te plimbi pe o pajişte înflorită, fără a călca nici o floare. E utopia exanguă a celor care folosesc prea des cuvîntul *spirit*.

De cîţiva ani văd, în preajma Tescanilor, pictori lucrînd în peisaj, *sur le vif*. Unii, rapizi, întreprinzători, cu aerul de a exercita fără emoţie un meşteşug bine stăpînit. Alţii, căutînd „motivul“, privind îndelung, cu capul lăsat într-o parte şi cu ochii strîmtaţi, pomul sau pajiştea din faţă: puţin afectaţi, umblînd printre lucruri ca nişte „specialişti“ ai văzului, capabili să identifice tabloul în imensitatea oricărei privelişti. Alţii, concentraţi, asudaţi, absorbiţi într-o transă ritmică, lacomă să surprindă palpitul unui loc. Toţi din ce în ce mai inactuali: singurii oameni ai spiritului care mai *muncesc*, azi, în natură şi care mai

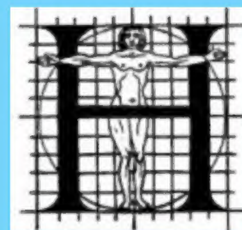

au simţul pur al imediatului. Miraculoşi în nevoia lor de a capta aerul unui loc.

Aerul. O achiziţie fără corp, un abur, în care să se simtă mirosul lui Dumnezeu.

Plasat în cîmpul credinţei, spiritul mediocru încă găseşte ceva de spus. Bunul amplasament îl ridică la nivelul lui. Dimpotrivă, spiritul cel mai înzestrat şi mai exersat sfîrşeşte – dacă e prost plasat – prin a nu avea de spus nimic: e subtil în accidental şi stupid sau inexpresiv în cele esenţiale.

„Nu eşti în apele tale“ – îmi spune un prieten. „Ai mereu ceva de obiectat.“ E adevărat. Cînd eşti prost dispus devii, brusc, „obiectiv“. Vezi lucrurile şi oamenii în lumina lor „adevărată“, adică insuficientă: vezi penumbrele lumii, stîrnit de propria ta penumbră. Dimpotrivă, cînd eşti bine dispus, totul ţi se pare tolerabil. Ierţi. Iertarea e un chip al bunei dispoziţii. Trebuie să nu uităm asta cînd vorbim de

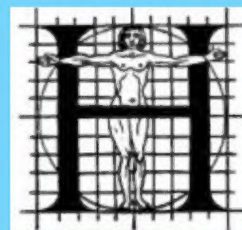

iertare în perimetrul creştinătăţii. A obţine starea interioară din care să emane, fără efort schimonositor, iertarea, e a obţine o egală şi iradiantă bună dispoziţie. Creştinul adevărat e bine dispus. Credinţa însăşi e o formă de bună dispoziţie. Numai buna dispoziţie salvează iertarea de la mereu posibila ei alunecare în strictă condescendenţă, în bonomie ipocrită, în ilustrare mieroasă a unei simple ideologii.

Dar *cînd* eşti bine dispus? Cînd eşti îndrăgostit. Sau cînd tocmai ai răspuns unei întrebări grele. A fi tot timpul ca unul care e îndrăgostit şi care a înţeles... Aceasta ar putea fi cheia bunei dispoziţii. Şi a credinţei.

Muzica: o imensă cheltuială de precizie pentru a obţine vagul.

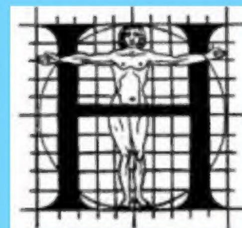
În regnul vegetal, moartea pare scutită de mizeria descompunerii putride. Miresmele nu devin miasme. Moartea

nu cade niciodată în pestilenţial. Pălire, uscare, dezagregare, toate păstrează ceva curat şi firesc, fără duhoare şi fără înnoroire. Se trece doar dintr-o gamă cromatică într-alta, dintr-un registru de parfumuri într-altul. Ceea ce se percepe nu e putrefacţie, ci stingere şi deshidratare. Organicul vegetal tinde, murind, spre sec, în contrast cu organicul animal care bălteşte, ca într-o implozie de zemuri. Tandreţea cadavrului vegetal în contrast cu răcoarea noptatecă a cadavrului animal; fînul faţă de piatră; floarea uscată faţă de hoit.

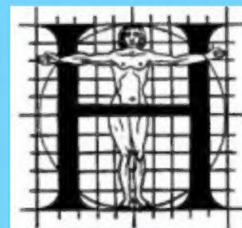
La cîţiva metri de mine, pe cîmp, un iepure ţîşneşte speriat dintr-o tufă şi se îndepărtează vertiginos. Ca, zilele trecute, căprioara gonită de cîini. Am senzaţia că sîntem în centrul unui univers în regim de expansiune: e destul să apari pentru ca sălbăticiunile din preajmă să gonească centrifugal, lăsîndu-te singur, într-o situaţie de prestigiu vid. Omul – ca centru – resimte dublul tăiş al centralităţii sale: el e *important şi solitar*. Marginalizează tot ce nu e

umanitate şi rămîne părăsit în pustiul excepţiei pe care o întruchipează.

Cîteva secvenţe cu Michael Jackson. O marionetă perfectă. Ce risipă de virtuozitate îi trebuie omului pentru a părea *mai puţin* decît este!

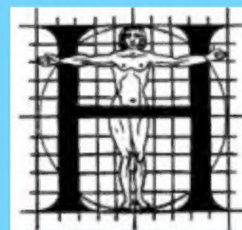
Nu poate gusta „pitorescul“ unui loc decît cineva care nu trăieşte în locul acela. Localnicul resimte peisajul ca destin, ca stihie bărbătească, de obicei tragică, în orice caz străină de decorativism. Numai străinul e degustător. Căci el nu leagă ceea ce vede de nici o experienţă, de nici o necesitate, de nici un trecut. Sînt suspecţi, prin urmare, românii care vorbesc de „România pitorească“. România pitorească e o ficţiune turistică: produsul unei mentalităţi de român sezonier, care îşi petrece timpul în străinătate, sau în înstrăinarea citadină şi plonjează, din cînd în cînd,

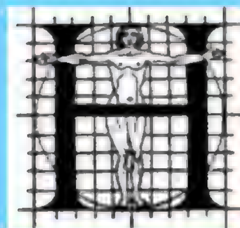
semiadormit, în „sînul naturii“, pentru a-şi măguli patriotismul. A vorbi, ca străin, de pitorescul românesc e legitim, după cum e legitim a vorbi, ca român, de pitorescul pădurilor bavareze. Dar a vorbi, ca român, de „România pitorească“ e semn de inaderenţă la tragicul românesc, la patosul ţării şi al oamenilor.

Există un moment cînd bărbatul trebuie să se hotărască a abandona postura *seducţiei*, pentru a o obţine pe aceea a *comunicării*. Rareori ele merg împreună. Seducţia e o manevră de asalt, în care abilitatea primează asupra corectitudinii. Seducţia vrea *efectul*, fie şi inautentic. Comunicarea vrea autenticitatea, fie şi nespectaculoasă. În cazul întîi, trăieşti voluptatea echivocului. În cazul al doilea, pe aceea a limpezimii. Mă decid, aşadar, pentru comunicare. Dar, dintr-o dată, femeia din faţa mea surîde şi simt, dezolat, că efortul meu de a comunica se converteşte, pentru ea, în valoare de seducţie. . .

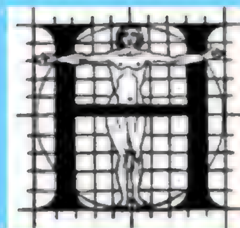
Norii sînt carnaţia cerului. Fără ei – şi, noaptea, fără stele – cerul e o rece nedeterminare, o abstracţiune. Dar, cu navigaţia lor lentă, norii îl transformă într-o vietate: îi dau relief şi biografie, după cum dau relief şi biografie pămîntului, modelînd lumina care vine de sus. Norii aduc cerul într-un spaţiu al proximităţii. Sînt, astfel, într-o perfectă analogie cu textele revelate care, şi ele, aduc pe Dumnezeu mai aproape, îl „întrupează“ şi îl pun „în mişcare“. Marile texte revelate sînt între Dumnezeu şi oameni ceea ce sînt norii între cer şi pămînt: voaluri care apropie, accidente dătătoare de personalitate, determinări mediatoare. A citi Biblia, sau Coranul, e a contempla norii care alunecă, încet, peste chipul lui Dumnezeu.

Simt, à *la manière de Noïca*, că există, fără să-l fi urmărit, un anumit „legato“ al publicaţiilor mele de pînă acum, altul decît cel stilistic, sau al cîtorva obsesii mai mult sau mai puţin evidente. Las la o parte cele două volume de eseuri (şi pe cel de-al treilea, încă nepublicat),

născute „la comandă“ în cea mai mare parte. Sînt „ocazionale“, în ele m-am implicat, fireşte, dar reprezintă mai curînd prestaţia mea socială, răspunsul meu la ceea ce *alţii* au aşteptat, sau au cerut, de la mine. Pornite dintr-o exigenţă interioară sînt, deocamdată, numai celelalte două cărţi: *Pitoresc şi melancolie* şi *Minima Moralia*. Le văd, acum, ca tentative de a lăsa în urmă două domenii în care, dacă aş persista, aş sfîrşi într-o competentă anchiloză: estetica şi filosofia culturii pe de o parte, etica pe de alta. Ele trebuiau să fie *parcurse* şi *depăşite*, ca „stadiile“ lui Kierkegaard. „Legato“-ul meu e, aşadar, al unor „despărţiri“ treptate, după care ar urma, probabil, un efort de dincolo de cărţi.

Îmi este tot mai limpede, în orice caz, că rostul însuşi al scrierii de cărţi e *lăsarea lor în urmă*, nu ca pe lucruri inutile, dar ca pe nişte *Nebenphänomene*, ca pe nişte reziduuri centrifugale ale unui centru galactic care, el singur, contează: el singur dă măsura unei vieţi şi prestigiul unui bilanţ final. *Cartea ca urmă* – iată igiena scrisului. Laşi urme: copii, iubiri, drame, amintiri, scîrbe, cărţi. Dar a pune

cartea ca scop şi conţinut de viaţă e tot atît de ridicol cu a lua drept ţel oricare din performanţele contingente ale unei existenţe. Cînd nu-ţi resimţi cărţile drept reziduuri, cînd le idolatrizezi (şi te idolatrizezi pe tine în ele), ele devin, pe nesimţite, cărţi-evaziune, cărţi-camuflaj (pentru infinite demisii şi turpitudini), cărţi-scuză, cărţi-ornament, cărţi-carieră, sau biete cărţi-salahorie, morminte ale unei hărnicii inerţiale, în care sufletele se îngroapă (uneori candid) într-o vinovată uitare de sine. „Cărturarul“, cărturarul în sine, nu e decît hipertrofia unei urme, dilatarea nelegitimă a unei *funcţiuni secundare a spiritului*. A trăi pentru a scrie cărţi e totuna cu a trăi halucinat de propria ta umbră. E fatal să laşi o umbră, cînd stai în soare. Dar decisiv, esenţial, obligatoriu este faptul de a sta în soare, de a te mişca liber în lumina lui.

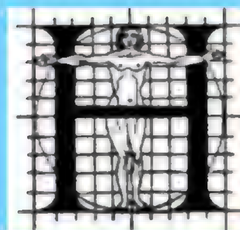
Dintr-o satiră (*Luxiţa*) de Iacob Negruzzi: Luxiţa, de a cărei copilărie candidă poetul îşi aminteşte fermecat, e regăsită, în anii maturităţii, în postura femeii de lume care

a schimbat deja un prim bărbat cu altul (mult mai rău, după spusa ei, decît cel dintîi):

Eu am ales în grabă un şi mai rău stăpîn.
Tot anul sta la ţară, vorbea numai de fîn,
De vite, grîu şi pluguri, cît zioa e de mare.
Încît de la o vreme simţii o disperare
În suflet şi mă dusei. . .

Prin urmare, Saşa Comăneşteanu era deja inactuală în propria ei lume. Ar trebui, poate, cercetat rolul mondenităţii feminine în demitizarea agrarului, a pastoralităţii româneşti.

Să mergi printr-o livadă. Să-ţi apară dinainte un pom plin de fructe roşii. Să culegi unul şi să muşti. Să simţi gustul splendorii: carne vegetală, sucuri şi miresme. Să regăseşti în tine bucuria preistorică a celui dintîi culegător: stupoarea şi apoi desfătarea lui fără margini. În definitiv, aflîndu-se faţă-n faţă cu o femeie care ţinea în mînă un fruct, Adam a poftit *fructul*. . .

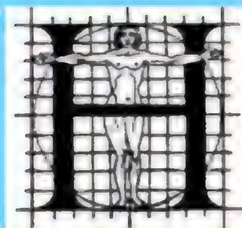

Mişcarea veveriţelor: o succesiune uimitoasre de *fulguranţă* şi *împietrire*; momente de stază absolută, urmate de ţîşniri rapide, de nevăzut; punct-virgulă, punct-virgulă, punct-virgulă...

Noica, cu teoria „legato“-ului, îşi gîndea opera ca pe o uriaşă monocultură. Dar poţi prefera cosmicitatea grădinii – să ai în ograda ta de toate: şi plantaţii utile şi ornamentică şi gazon pur. Vianu face monocultură. Călinescu – grădinărit. C. N. însuşi e mai „grădinar“ decît pare şi decît vrea. Sarea lui e pitorescul care îi colorează plantaţiile, parcul englez care stă mereu să-i înghită geometriile. Iar grădinarul absolut, cel pe care nu degeaba C. N. îl preţuia atît, e Goethe.

Toate obstacolele ne par ca *ziduri*. Problema e să le tratăm drept *oglinzi*, sau *ferestre*: să ne răsfrîngem, analitic, în ele, sau să vedem prin ele zarea care le transcende. Dar nu numai obstacolele sînt ziduri. *Totul* poate deveni

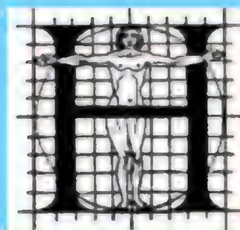

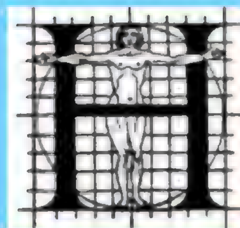
zid, dacă funcţionează ca blocaj: şansa cea bună, reuşitele, fericirea însăşi. Binele şi răul sînt, nediferenţiat, ziduri latente. Trebuie să le şlefuieşti pînă la reflex şi transparenţă.

Cel mai frumos amurg pe care l-am văzut vreodată: cerul e ca o apă îngheţată în substanţa căreia s-a amestecat sînge cu lapte.

Un flaut, un clarinet, un oboi. Mai mult ca ceilalţi instrumentişti, suflătorii au o afinitate cu plastica; dacă am vedea sunetul, am asista la un spectacol miraculos: din fiecare instrument s-ar desprinde un întreg muzeu de „sculpturi în aer“, un popor, translucid, de nimfe. Echivalentul plastic al suflătorului: meşterul sticlar.

Privesc brazdele proaspăt întoarse de plug şi, ca niciodată, realizez alcătuirea *incredibilă* a pămîntului, a pămîntului nud. E substanţa cea mai lipsită de determinări din cîte există: culoare incertă, formă inexistentă, constituţie

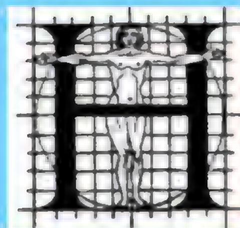
indescriptibilă altfel decît prin analogie cu *neantul*. Cînd spui „materie“, nu-ţi poţi reprezenta o mai adecvată corespondenţă sensibilă decît pămîntul. A fi făcut din pămînt e a avea ca temei informul, inertul, nimicul însuşi. Şi totuşi, ce antinomie – reziduu şi mediu germinativ deopotrivă. Alcătuit din deşeu organic, un fel de moarte infinit distilată, dar plin de „seminalitate“, de puseu vital. E substanţa constitutivă a planetei şi a noastră: ca atare – originarul însuşi. În chip ciudat însă, vechimea lui nu are aspectul unei uriaşe acumulări, ci al unei macerări duse la limita ei: pămîntul pare produsul sec al unei geologice digestii; e trecut pur, e ceea ce rămîne din real după experienţa supremei transmutaţii. Pămîntul – pentru simţul comun, simbolul însuşi al imediatului – e, mai degrabă, polul opus al consistenţei, al prezentului, al realului. A călca pe pămînt e o ieşire din timp echivalentă cu a privi stelele.

Diletantismul literar (sau ştiinţific) al teologilor de azi: complexul lor de inferioritate faţă de lumea „culturii“. Toţi

par a se strădui să pătrundă în această lume, ca şi cînd lumea din care vin ei e insuficientă şi marginală. Or, teologia trebuie *să se reverse* peste cultură, nu să aspire la ea, cum aspiră provincialul la certificatul de „intelectualitate“ al metropolei. O intelectualitate care întoarce spatele Bisericii şi o Biserică timidă, care nu-şi onorează autoritatea (crezînd de cuviinţă s-o împartă ba cu „cultura“, ba cu „ştiinţa“ modernă, ba cu puterea seculară) – iată criza prin care trecem.

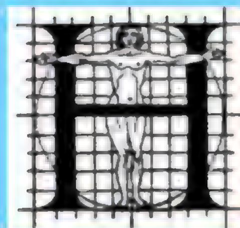
Cine n-a pozat niciodată unui artist, nu ştie ce înseamnă să fii privit.

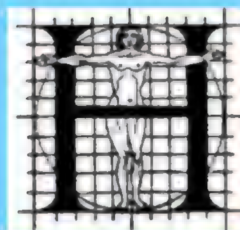
Niciodată verdele nu e mai plin de speranţă decît toamna. Verdele grîului abia răsărit, la sfîrşit de octombrie: străin într-un ocean de brunuri uscate, fragil, proaspăt, cu o tentă sticloasă, încărcat de promisiunea invaziei posthibernale. Aşa trebuie să fi apărut Ioan Botezătorul în

pustie: o pată de verde ireal, profetic, ca verdele grîului abia răsărit, în octombrie.

„E atît de frumos în locul acesta, în momentul acesta, încît nu-mi mai vine să plec!“ – o frază care îţi vine adeseori în minte cînd te plimbi; o frază candidă, dar, în fond, absurdă. E, în ea, o lăcomie copilărească, hrănită de convingerea că o emoţie se poate dilata la nesfîrşit, că ea are ceva de cîştigat prin expansiune cantitativă. E totuna cu a schimba ascuţişul unui punct cu desfăşurarea egală a liniei. Toate nefericirile vin din incapacitatea noastră de a savura „punctualitatea“ unei situaţii date, din *pofta de linearitate*. Teama de moarte e, şi ea, rezultatul dorinţei perpetue de linearitate. „N-aş mai pleca. . . “ Dar, oricum, peisajul de dinaintea ta pleacă: lumina i se schimbă infinitezimal de la o clipă la alta; o adiere, un zgomot, asociaţia unui gînd neaşteptat îl modifică ireversibil. Nu poţi păstra

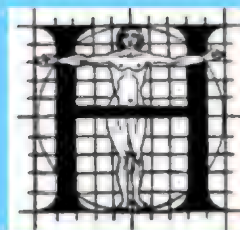
momentul frumuseţii decît părăsindu-l. Dacă vrei să-l depozitezi, să-l *ai* definitiv, el îşi pierde contururile, se stinge, cade în vid. Simţi, deci, dintr-o dată, că în locul acesta şi în ceasul acesta e frumos, sfîşietor de frumos? Atunci, pleacă! Ţi s-a făcut un dar, pe care nu-l iei cu tine decît întorcîndu-i spatele.

Aflu de la un ţăran (tînărul Bârlea) că, pentru a se coace, strugurii au nevoie nu numai de soare, ci şi de ceaţă. E o perfectă definiţie a ambiguităţii dionisiace. Iradiant şi nebulos, estival şi tomnatec, dionisiacul nu e, propriu-zis, *opus* apolinicului: e apolinic tulburat, halucinatoriu sau, invers, beţie exaltată solar. Beţia comună nu are nimic de-a face cu dionisiacul: ea nu are acces la soarele din vin: îi bea numai ceaţa.

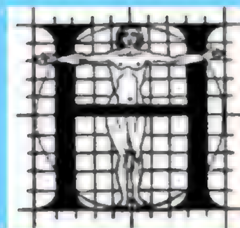
Enescu, în convorbirile cu Gavoty, numeşte două repere pe care le-a păstrat, din copilărie, toată viaţa: *pămîntul*

şi religia. Blaga ar fi exultat: ce splendidă ilustrare a spiritului răsăritean, a „sofianicului care coboară“! Nu „cerul înstelat“ şi „legea morală“ (a doua nefiind decît expresia abstractă a primului), ci cerul şi pămîntul, iată o polaritate adevărată, polaritatea însăşi: materia şi forma, balastul şi aspiraţia. Cu precizarea că, aici, „materia“ şi „balastul“ nu sînt termeni peiorativi, ci datele obiective ale umanităţii, imediatul ei. Singur imediatul acesta dă preţ (şi trup) ţintei. Căci, fără trup, fără pămîntul nostru constitutiv, religia n-ar fi decît *Schwärmerei*, cochetărie răsfăţată, un soi de *hobby* sublim, căruia nimic nu i se opune. Trebuie să fii înger pentru ca religia destrupată să aibă sens. Pentru om, religia e locul unei neîntrerupte „agonii“, al unui război: războiul dintre *bunătatea pămîntului* şi *bunătatea lui Dumnezeu*. Fără bunătatea pămîntului din el, omul se pierde în rozuri. Doar îngerul rezistă, pentru că *rămîne* luptător, chiar şi în condiţia spiritului. Şi îngerul are două repere constante, aceleaşi: „pămîntul şi religia“. Doar că, la el, sînt, prin decret divin, răsturnate. Pămîntul e „cerul“ lui. El stă alături de omul pămîntesc, încearcă să se

integreze, să se insinueze ordinii lui, pentru a-l absorbi. A locui în ceruri şi a avea pămîntul ca treabă zilnică, acesta e destinul îngerului. Semnificativă, oricum, intuiţia lui Enescu: muzica e, între toate, arta cea mai lipsită de trup: ca un înger care lucrează asupra pămîntului din noi, asupra a ceea ce, în noi, e pămînt arabil.

Inocenţa gîndirii greceşti: bucuria de a descoperi că lumea *poate fi gîndită*. Aceasta şi este tema speculaţiei elene: ceea ce poate fi gîndit: *das Denkbare*. Cu Evul Mediu, după evenimentul Întrupării, tema speculativă prin excelenţă e *das Undenkbare*, de-ne-gînditul. Cînd, după Descartes, se recade în „ceea ce poate fi gîndit“, intelectul a pierdut inocenţa grecească: *das Denkbare* devine echivalent cu *das Vorstellbare*, cu *das bloß Denkbare*, cu stricta plauzibilitate. Nu mai poate fi adevărat decît ceea ce un intelect care a pierdut exerciţiul confruntării cu „de-ne-gînditul“ socoteşte a fi „admisibil“.

humanitas

Pagina de titlu

Pagina 22 din 81

Înapoi

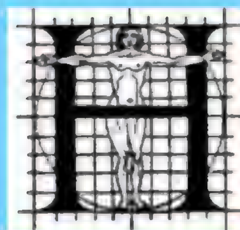
Întregul ecran

Închide

Ieşire

Dacă spiritul are realitate, atunci el trebuie recunoscut ca atare în orice întruchipare a lumii: în pomul acesta, în curba acestui deal, în forma norilor. E însă insuficient a vorbi – în aceste cazuri – de un „spirit“ generic, prezent – ca un temei abstract – în toate. Pentru a fi eficace, el trebuie să lucreze *diferenţiat* de la un lucru la altul, să fie în adecvare cu *fiecare* obiect sau fiinţă a vizibilului. Trebuie, cu alte cuvinte, să ne reprezentăm spiritul ca pe ceva *specific*, iar nu generic. E un fel de a înţelege mai bine problema unui Dumnezeu *personal*. . .

Ieri, spre seară, am urcat pînă la „pîlnia“ de la capătul nordic al aleii cu plopi. Ştiam că Horia Bernea lucrează acolo şi urma să-l iau spre casă. O paradigmă a gestului critic, mi-am spus: criticul vine, la sfîrşitul zilei, în preajma artistului şi decretează că „e bine“: e un demiurg înjumătăţit, capabil numai de comentariu şi, mai ales, expus greşelii. La rîndul lui, artistul e un demiurg înjumătăţit. Poate greşi şi nu se poate întoarce asupra faptei sale cu

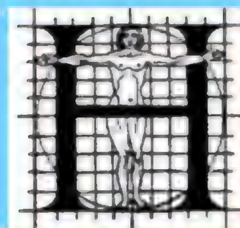

o competenţă obiectivă. Despicarea Creatorului în două jumătaţi distincte e, în artă, păcatul originar.

Pentru a descrie, cu un singur cuvînt, *ordinea* unui peisaj şi a lumii create în general, trebuie să te opreşti – cu oarecare uimire – la cuvîntul *libertate*: el exprimă în chipul cel mai potrivit calitatea naturii de a fi „perfectă“, fără a fi „sistematică“. Libertatea e materia primă a lumii şi efectul global al spectacolului ei.

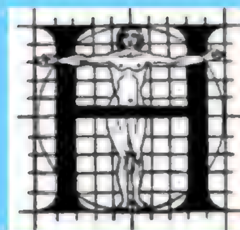
Saint-Just, 29 noiembrie 1792: „*Un peuple qui n'est pas heureux n'a point de patrie; il n'aime rien; si vous voulez fonder une république, vous devez vous occuper de tirer le peuple d'un état d'incertitude et de misère qui le corrompt. Si vous voulez fonder une république, faites en sorte que le peuple ait le courage d'être vertueux.*“

Nimic nu ilustrează mai bine atributul *splendorii* decît un deal împădurit, toamna, cînd totul intră în marea derivă a brunurilor. Primăvara e a *jubilaţiei*, vara, a unei omogene *deplinătăţi*, iarna – a *ascezei* cathare. Dar splendoarea, splendoarea adevărată nu e de întîlnit decît toamna, în octombrie, pe o zi însorită. Moartea vegetală debutează cu o cutremurătoare sărbătoare. Şi e de înţeles că anul bisericesc începe tocmai cu anotimpul acesta, în care sfîrşitul şi slava se întrepătrund. Întregul mister al credinţei îmi pare a porni de aici: de la intuiţia morţii ca glorie. Şi ca prag al unei nesfîrşite diferenţieri. Toamna, fiecare specie încheie altfel şi fiecare individ vegetal se singularizează într-o culoare proprie. În această diversificare extatică a particularului stă splendoarea spectacolului autumnal şi, poate, a destinelor noastre postume... („Ştiu, vom muri, dar cîtă splendoare!“)

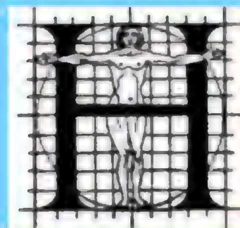
Soarele de toamnă e o metaforă mai adecvată a cunoaşterii decît soarele estival, care poate duce căldura pînă

la fierbinţeală şi disoluţie. „Căldura“ spiritului nu trebuie nici să topească, nici să exalte lucrurile: trebuie să le mîngîie.

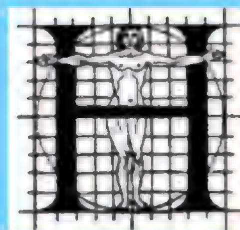
De departe, pe locul vechiului conac, văd o aglomeraţie neverosimilă de flori policrome: o oază văratecă, în mijlocul unei toamne deja deşertice. Mă apropii şi constat, siderat, că am dinainte un spectaculos trucaj: e vorba de un uriaş buchet de plante *uscate*. Dar ce diferenţiere a uscăciunii! La unele încă subzistă flori pergamentoase, ciulini vineţii, pufuri cu nuanţe albastre. Tot fastul de-acum cîteva luni e prezent, dar într-o variantă muzeală: o colecţie de „figuri de ceară“, care nu sînt, totuşi, artificiale. Nu trupuri contrafăcute, ca la *Madame Tussaud*, ci trupuri conservate, supravieţuind stins, sub o friabilă pojghiţă de atemporalitate.

Ceea ce dl Dragomir încerca să ne spună, în fond, de-a lungul întîlnirilor noastre, era că actul gîndirii trebuie

să înceapă prin *a lua în serios o platitudine*. Nici o platitudine nu e platitudine în ea însăşi, ci e platitudine prin pasivitatea noastră mentală, prin somnolenţa noastră. A începe de la o platitudine e totuna cu a începe *fără o idee proprie*. Cei care au prea repede, de la bun început, idei, nu ajung, mai niciodată, să gîndească. Cheia demarajului speculativ optim: a *nu* avea idei. A le obţine.

Pe drumul care urcă dinspre sat spre costişă (şi, mai departe, peste dealurile de la apus) am, într-un anumit punct, sentimentul că merg pe un hotar foarte subţire. Într-adevăr, spre dreapta văd, la orizont, un peisaj de iarnă caracteristic, bruegelian, decupat într-o translucidă răceală. În stînga, spre Scorţeni, orizontul e, dimpotrivă, arămiu, senin, ca un crepuscul autumnal. Tulburătoare e simultaneitatea celor două privelişti, din punctul în care mă aflu. Aşa trebuie să se vadă lumea, cu frigul şi cu

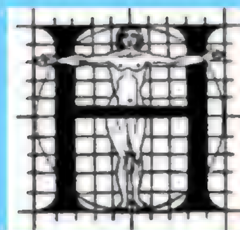

căldura ei, cu binele şi cu răul ei, din perspectiva Creatorului. Pentru a o înţelege, trebuie să cauţi aceeaşi perspectivă: să te instalezi în *punctul simultaneităţii*, adică în loja lui Dumnezeu.

Ieri, prima ninsoare, scurtă, ineficace, ca gheara unei pisici albe, zvîrlită fulgerător în aer.

În *contre-jour*, deasupra terenului proaspăt arat (cu nişte brazde enorme, barbare, preistorice), se văd nenumărate fire de păianjen: un năvod diafan, preţios, care îşi decorează prada, înainte de a o capta. Contrastul dintre spinarea solzoasă a pămîntului şi inefabilul păienjenişului e ameţitor: ca o dantelă aruncată peste un dinozaur.

Mirosul iernii se asociază, adesea, în sufletul meu, cu dl Noica. Am fost, fireşte, la Păltiniş şi vara (ultima vară, cu *sprint*-ul nebunesc spre Gura Rîului şi înapoi). Dar constat acum, retrospectiv, că „figura“, modelul întîlnirilor

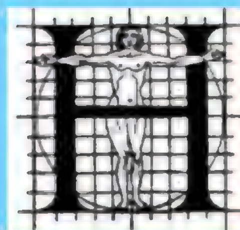

humanitas
Pagina de titlu

Pagina 28 din 81
Înapoi
Întregul ecran
Închide
Ieşire

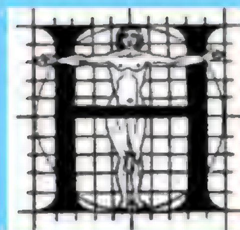
păltinişene e ceea ce emană dintr-un peisaj de munte, iarna, sub un soare rece, dar cordial. Poate că, totuşi, iarna am fost mai des acolo decît vara. Dar, şi dacă n-ar fi aşa, întreg ritualul de care îmi amintesc e unul hibernal, cu paltoane, bocanci, ţuici fierte, foc de lemne (dublat de radiatoare clandestine), ceaiuri şi plimbări prin ger: prin gerul umbros al drumului către schit, sau prin cel însorit al urcuşului de la schit spre derivaţia Şantei. Iarna am urcat, pe întuneric, cu Gabriel, ţinîndu-ne de mînă, ca să nu ne pierdem, povîrnişul dinspre prima cabană a dlui Noica, unde el ne aştepta cu o lumînare aprinsă (căci se întrerupsese curentul) şi cu „o mie de soluţii de cazare“. Iarna ne-am dat drumul, cu săniile, pe pîrtia de lîngă uşa lui, sub privirea lui mulţumită şi protectoare. Iarna m-am refugiat, cînd în camera dlui Nicolae, cînd în cea din cabana vecină cu a dlui Noica, pentru a-mi trăi delirul de la mijlocul vieţii, asistat de surîsul lui plin de tact. Iarna i-am dus lemne sus, cu Trabantul, iarna am citit şi comentat, la îndemnul lui, Deuteronomul, Leviticul şi Numerii. Şi iarna l-am îngropat, lîngă schit, după ce tot iarna căzuse în cameră, el, care

ştia să nu cadă pe gheaţa din pădure, mergînd cu o graţie stîngace, cu mîinile îndepărtate de corp, ca pe sîrmă. Iarna filosofiei? Iarna sufletului lui dornic de geometrie? Iarna împrejurărilor? Poate. Dar şi iarna răgazului lăuntric, a comuniunii şi a tehnicii de a supravieţui, activ şi adăpostit, pînă la desprimăvărare. Iarna dlui Noica. A vieţii lui şi a morţii lui. Iarna mereu mîngîietoare a dialogului cu el şi iarna, nemîngîiată, a absenţei lui.

Pentru a doua oară, la interval de şapte ani, sînt catastrofat socialmente. Şi – ca şi prima dată – sînt euforic.

Confiscaţi de frazeologia (aproape ritualizată) a tristeţii de a îmbătrîni („Ce face timpul din noi!“, „Cum eram şi cum am ajuns!“ etc.), nu realizăm o catastrofă existenţială infinit mai dramatică: trecerea de la copilărie la vîrsta adultă. Maturizarea, în aparenta ei deplinătate, nu e decît o *instrumentalizare* a fiinţei, o solidificare care încearcă să obţină eficacitatea. Tot ce e *posibil pur* în

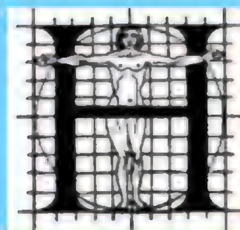
copilărie se închide în puţinătatea realului; o imensă plasticitate se schematizează pentru a deveni *funcţională*. Faţă de acest exces de adaptare, îmbătrînirea e mai curînd recuperatoare: lucrează în ea dizolvantul misterios al morţii care se apropie, presentimentul teribil al unei noutăţi...

Îmi privesc copiii şi mă întristez de creşterea lor. Mă simt descrescînd şi exult.

Un grup de cheflii cîntă, în cabana din fundul curţii, cu voci mlăştinoase, de înjunghiaţi. Nevestele manevrează oale şi fleici, copiii chiuie prin bălării, scăpaţi de sub control. Se aude lătratul unor cîini întărîtaţi, incapabili să mai distingă între mirosul de grătar şi mirosul de transpiraţie.

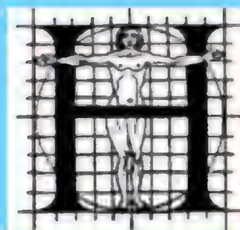
Dacă toate astea există, eu – cu problemele ultimelor luni – nu exist. Toate astea, bineînţeles, există.

Ceasul – foarte periculos – cînd o femeie simte că a cîştigat...

Ecvanimitate: a traversa cele patru anotimpuri cu un unic anotimp lăuntric.

Din scrisoarea către doamna G. C.: „Vă doresc să vă ridicaţi *deasupra* virtuţilor dumneavoastră, *deasupra* consecvenţei, deasupra exigenţelor veşnic neadormite, deasupra a tot ceea ce a fost, pînă acum, conţinutul dumneavoastră de viaţă: în sine, virtuţile pot susţine un suflet, dar îl pot şi bloca. Drama zilnică nu e făcută din virtuţi şi vicii, ci dintr-o substanţă promiscuă, în cuprinsul căreia binele poate ucide şi răul poate mîntui. Virtutea – dacă există – e una singură: *plasticitatea*. Nu versatilitatea, nu inconsistenţa, nu oportunismul, dar plasticitatea: adică puterea de a reacţiona infinit diferenţiat la infinita diferenţiere a împrejurărilor, puterea de a trăi nu *aplicînd* criterii gata-făcute, ci *descoperind* criterii. Cu alte cuvinte, puterea de a fi nou clipă de clipă. Fără plasticitate, vieţile noastre devin un simplu prilej de a tezauriza eşecuri. Eşecul

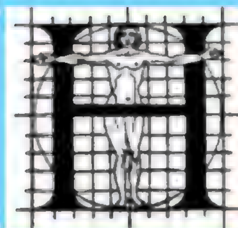

nu trebuie tezaurizat; el nu trebuie lăsat să îngheţe într-un „stop-cadru“ destrămător. Nu „clipă, opreşte-te!“, ci „clipă, treci, ca să o pot lua de la capăt!“ – iată regula după care cred că vom fi judecaţi. Într-o poveste orientală se vorbeşte despre un bogătaş avar care a fost pedepsit să nu mai poată scăpa niciodată de încălţările sale rupte, pentru că nu le-a aruncat la timp. Trebuie să ne schimbăm, la timp, încălţările, să nu ne ataşăm, cu încăpăţînare, de ceea ce, uneori, pare proprietatea noastră cea mai intimă, dacă nu chiar însuşi destinul nostru.

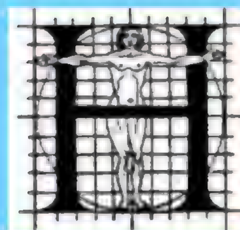
Tot în Orient, în Extremul-Orient, se spune că semnul înţelepciunii e capacitatea de a călări un tigru, de a domina, aşadar, *sălbăticia* sorţii. Dar la noi, de Florii, înţelepciunea are un chip mai umil: ea e puterea de a călări un măgar. Poţi intra pe calea regală instalat pe tot ce e mai precar, mai „prost“, mai ignobil. Văzduhul poate călări pe lut. . .

Din scrierile lui Tadeu Hâjdeu: „Fiţi cinstiţi fără a urmări să străluciţi prin cinste.“ (*Spre ţinere de minte, ce-*

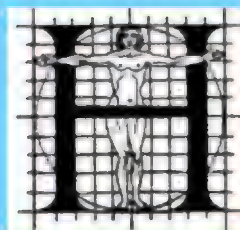
lor trei fii ai mei.) E un avertisment împotriva ostentaţiei, dar e mai mult decît atît: un segment de etică „orientală“ – a obţine fără să doreşti, a ţinti fără să ocheşti, a găsi fără să fi căutat cu îndîrjire. În limitele acestei etici, cine urmăreşte să strălucească prin cinste e necinstit. Alt pasaj: „Îndepliniţi-vă îndatoririle cu fidelitate şi zel, dar totodată cu moderaţie. Orice exagerare dăunează, chiar dacă e în bine“. Sau, în acelaşi spirit: „Nu vă îndepărtaţi cîtuşi de puţin de litera legii, dar să nu uitaţi că pînă şi cea mai corectă pedeapsă i se pare injustă celui asupra căruia este aplicată.“ Orice rigori normative, oricît de elaborate, oricît de nobile, sînt *sub* nivelul eticii lui Tadeu.

Privesc în jur, în camera mea din spatele atelierului, şi am o jubilaţie a instabilităţii. Am mereu norocul să fiu dislocat, ori de cîte ori sînt în pragul unei „instalări“. Dacă n-ar fi vorba de un noroc, de ce aş jubila atît de prompt şi de plin?

Subtilitatea nu trebuie niciodată *să înlocuiască* bunul-simţ, trebuie să-l întemeieze.

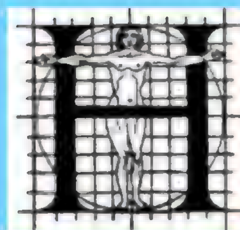
Plimbarea de azi e compromisă de tapajul tractoarelor care ară pe dealul de dincolo de plopi. Oricît aş vrea să nu cad în păşunism, simt artificiul şi monstruozitatea maşinii: e *urîtă*, fenomenal de urîtă! Tractorul mai cu seamă e o apariţie înspăimîntătoare. Nici un *design* nu l-a putut îmblînzi, nici un peisaj nu-l poate asimila. La fel – sunetul motorului, de o regularitate grobiană, terorizantă. Aratul are un aspect de *execuţie*. Tractoarele înşiruite la orizont par trupe de ocupaţie în marş. Plugarul: efort suprem într-o desăvîrşită linişte. Tractoristul: efort minim într-un vacarm. Recolta pare obţinută prin rechiziţionare. Pămîntul e *exploatat* la propriu, ca o slugă inertă. Şi încă o dată: ceea ce se vede şi ceea ce se aude e *urît*, îngrozitor de urît, jignitor de urît!

Gîndul suprem pe care-l putem gîndi e Dumnezeu. Dar e limpede că nu-l putem gîndi pînă la capăt. Există o disproporţie uriaşă între înzestrarea noastră curentă şi anvergura acestui gînd. Miraculos e pînă şi faptul că realizăm această disproporţie. Aşa stînd lucrurile, îmi pot imagina patru soluţii posibile în relaţia noastră (mentală) cu Dumnezeu:

I Întrucît Dumnezeu nu îmi e dat ca atare de experienţă şi scapă, în egală măsură, cuprinderii mele intelectuale, e inutil să-l iau în discuţie. Fac, deci, abstracţie de ipoteza existenţei lui, ca de o ipoteză cu care nu pot lucra. Refuz să manipulez imponderabile şi să construiesc pe inefabil. Corect este să mă ocup strict de ceea ce cade sub incidenţa puterilor mele reale.

Soluţia aceasta nu e, propriu-zis, atee. Ea nu exclude existenţa lui Dumnezeu. Se mulţumeşte doar să nu o includă, invocînd „onestitatea“, „bunul-simţ“, „simţul măsurii“, pe scurt, un soi de umilitate raţionalistă, care nu aspiră la performanţe imposibile. E soluţia intelectualului „luminat“, a filozofului „realist“, care „îşi cunoaşte

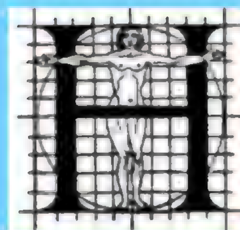

limitele“ şi nu înţelege să şi le depăşească.

II Întrucît Dumnezeu se refuză facultăţilor mele cognitive, consimt să mă raportez la el numai şi numai pe calea *credinţei*. La ce bun să atac mental o temă care transcende mentalul? Mă resemnez în postura credinciosului care răspunde tuturor întrebărilor printr-un citat din textele revelate. Nu analizez, nu interpretez; în definitiv, nu gîndesc. Căci risc să greşesc ori de cîte ori abordez cu puterile mele mărginite un domeniu prin definiţie nemărginit.

E soluţia pietismului curent, care şi-a inventat maxima: „Crede şi nu cerceta!“. Înţeleasă în acest context, credinţa e pură pasivitate, abdicare de la inteligenţă, livrare de sine dinaintea unui adevăr resimţit ca prestigios tocmai întrucît e nedemonstrabil.

III Inaccesibilitatea lui Dumnezeu e o prejudecată leneşă, dacă nu o declaraţie de prostie. Dumnezeu e, într-adevăr, gîndul cel mai greu de gîndit, dar El nu e de negîndit. Dacă sînt alcătuit „după chipul şi asemănarea Lui“, atunci trebuie să dispun de capacitatea de a-L cunoaşte. Dacă pot să-L concep, trebuie să-L şi înţeleg. In-

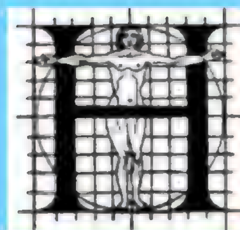

telectul e un dar dumnezeiesc care, bine antrenat, poate lumina orice mister, chiar şi misterul suprem. De fapt, nu există mister, ci doar *secret*, teritoriu camuflat, *încă* nedezvăluit, dacă nu chiar ascuns în mod intenţionat, pentru a nu sminti minţile şubrede. Conţinutul credinţei poate însă deveni conţinut al unei „ştiinţe“, fie la sfîrşitul unui intens efort individual, fie, măcar, la sfîrşitul unui efort treptat, colectiv, care se acumulează în „tradiţie“.

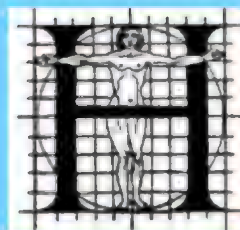
Aceasta este, într-o variantă schematică, fireşte, soluţia tuturor ezoterismelor, de la cele de rang inferior (teosofia modernă) la cele subtile (tip Guénon). Ele etalează, cu nuanţe felurite, un tenace optimism gnoseologic, o nesfîrşită, luciferică, încredere în capacităţile aparatului nostru de cunoaştere şi, nu în ultimul rînd, un impetuos (chiar dacă disimulat) orgoliu. Paradoxul ezoterismului constă, îndeobşte, în faptul că, vorbind mereu despre „adevăruri ascunse“ (distincte de cele „exoterice“), el culminează întrun amplu efort de divulgare, de aducere a „ascunsului“ în „vileag“.

IV Creatorul e, într-adevăr, o mărime fără comună mă-

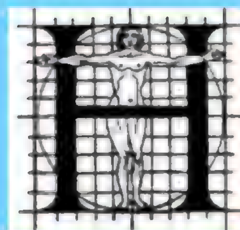
sură cu creatura. Nu pot spera să acopăr integral sfera Fiinţei supreme. Dar e tot atît de evident că nu ştiu *a priori* cît de departe pot merge în încercarea mea de a mă apropia de Ea. Desigur, numai Dumnezeu se poate cunoaşte pe Sine. Dar dacă am, in intimo meo, o sămînţă de divinitate, Dumnezeu se poate reflecta în ea, cunoscîndu-Se astfel pe Sine, în propria Sa oglindire. Dumnezeu nu ni se comunică pentru a rămîne inabordabil. El e, prin definiţie, o instanţă solicitantă, provocatoare, absorbantă. Iar inteligenţa nu e o facultate mai puţin nobilă decît afectul, sau smerenia, sau decît oricare alte facultăţi omeneşti. Tensiunea *activă* spre Dumnezeu ţine de statutul ontologic al creaturii. Mi se cere, deci, să nu uit că am de a face cu un dat infinit (şi, ca atare, de neposedat), dar să mă situez faţă de el în postura *efortului* plin de speranţă: să-mi valorific *maximal* capacităţile, pentru a mă apropia de Dumnezeu cît mai mult cu putinţă. Pe scurt, e vorba a lua imposibilul ca ţintă, ştiind că e imposibil: a gîndi *la limita* puterilor tale de gîndire, a încerca să pricepi *la limita* puterilor tale de pricepere. A fi într-o harnică ofensivă, fără iluzii, dar plin

de încredere. Efortul şi *îndrăzneala* sînt comportamentul cel mai adecvat dinaintea lui Dumnezeu. Ambele, dublate de conştiinţa perpetuă a transcendenţei Sale. Efort şi îndrăzneală, fără conştiinţa transcendenţei divine – duc la suficienţă gnoseologică, sau la juvenile exaltări prometeice. Conştiinţa transcendenţei divine, fără exigenţa efortului şi a îndrăznelii – duce la agnosticism sumbru, la pietism obscurantist.

În fond, problema se pune la fel în plan ascetic şi etic: Dumnezeu îmi cere mereu o performanţă care mă depăşeşte (vezi predica de pe munte). Orice credincios ştie că nu va fi niciodată – în planul virtuţii – la nivelul cerut. Dar nimeni nu se gîndeşte să abdice de la efortul ascetic, sub cuvînt că, oricum, el e de neîmplinit. Aspir *ofensiv* la desăvîrşire, ştiind bine că n-o voi dobîndi. La fel, trebuie să aspir ofensiv la cunoaştere, ştiind bine că n-o pot deţine. Vom fi măsuraţi cu măsura aspiraţiei noastre şi nu cu aceea a realizării ei. Dacă n-ar fi aşa, nimeni dintre noi nu s-ar mîntui.

Şi, de altfel, nu constă credinţa tocmai în miza pe impo-

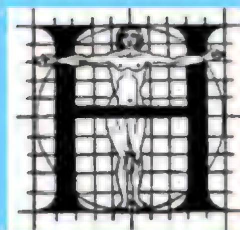

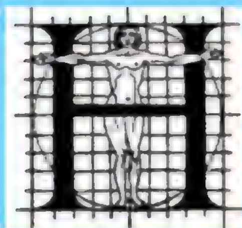
sibil şi în încredinţarea că nu faci nimic neasistat? Că, prin urmare, dat fiind ajutorul neîntrerupt care ţi se acordă, poţi avea o şansă pînă şi în cele mai utopice întreprinderi?

Dintre cele patru soluţii, cea mai tristă e prima. Ea e un mod de a opta pentru accesoriu, de teamă că pentru cele esenţiale n-ai instrumentar. Nenumărate pierderi de energie intelectuală se datorează difuziunii, în ultimele veacuri, a unei mentalităţi de abandon cognitiv, de prudenţă vulgară care îşi ia, pe deasupra, aerele inteligenţei eficiente. Teama de risc, sau de ridicol, adormirea simţului metafizic, sleirea intelectului şi mediocritatea vieţii sînt, toate, fenomene colaterale ale acestei mentalităţi.

Soluţia a doua e, în chip explicabil, soluţia preferată de Biserică, de teama soluţiei a treia. Ea pare potrivită cu masa credincioşilor care trebuie ferită mai curînd de excesul orgoliului, decît de acela al umilităţii. Nu e mai puţin adevărat că soluţia a doua e responsabilă, mai ales în zona ortodoxă, de o anumită delăsare intelectuală, de stereotipia răspunsurilor, de blocarea angajării cognitive în favoarea „trăirilor“ vagi, incapabile să se exprime şi să

iradieze.

Soluţia a treia e primejdia latentă a spiritului apusean, pe linia scolastică, de la Anselm de Canterbury la Teilhard de Chardin. (Nu întîmplător Guénon citează abundent din scolastici.)

Cea mai adecvată îmi apare soluţia a patra, cu condiţia să se găsească, astăzi, destui intelectuali credincioşi şi îndrăzneţi care să-şi asume pariul ei.

Toamna – un episod de *mineralitate* al lumii vegetale. Ţesutul plantei devine cornos, ies la suprafaţă structurile osoase, de substrat, ale pădurii, culorile imită gama pietrelor preţioase: o pregustare a Ierusalimului cristalin din *Apocalipsă*?

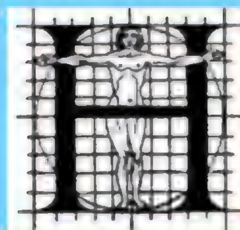
Scriitorul de azi, la Tescani: nu iese decît cu greu din cameră, nu priveşte în jur decît constrîns şi plictisit. „Bun – îţi spui – n-are sentimentul naturii. E, probabil, o fire livrescă.“ Dar îţi intră în cameră şi n-are nici cea mai mică

pornire să-ţi răsfoiască prin cărţi. Intri la el în cameră şi nu vezi nici o carte. Doar hîrtie de scris şi pixuri. Aşadar, nici natură, nici cărţi. Ce atunci? Experienţa oraşului şi tribulaţiile Eului propriu. Autoscopie şi anecdotică. Citadinism şi intimism. Ambele, în variantă minoră, fără problematică, fără abis. O exhibiţie de „stări“ şi metafore.

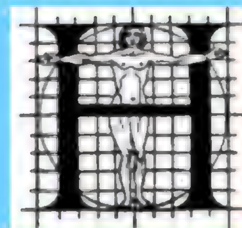
A-ţi lăsa, la moarte, sufletul lui Dumnezeu. A-L trece, primul, pe lista moştenitorilor…

În pădure, printre frunzele uscate de sub pomi – o puzderie de ciuperci înalte, cu pălărie amplă, plină de pete dispuse concentric. La atingere, dezvăluie o carnaţie elastică, spongioasă, din speţa cauciucului: un amestec straniu de supleţe şi geometrie. E sigur că sînt otrăvitoare. Spre deosebire de cele comestibile, se văd de departe, drepte, atrăgătoare, aproape impozante. Cîte trepte posibile ale comentariului pot deriva din aburul toxinei lor?

Iată, mai întîi, comentariul de primă instanţă, alegoric şi moralizator: ciupercile otrăvite se văd mai uşor, sînt mai spectaculoase decît cele utile. Tot astfel, viciul e mai atrăgător decît virtutea. Prezenţa viciului e orgolioasă, a virtuţii – smerită. Răul e agresiv, la vedere, la îndemînă: sare în ochi. Binele e ascuns, discret, îţi lasă libertatea de a alege. Un mic pas mai departe: răul e la suprafaţă, e suprafaţă; binele e de adîncime, de substrat: temeiul care nu se vede, faţă de accidentele care se văd. Mai departe: există un dozaj cosmologic al calităţilor: comestibilul e adumbrit prin umilitatea aspectului, veninosul e compensat prin frumuseţe. O existenţă individuală nu poate cumula toate virtuţile. Nimic din ceea ce este creat nu poate fi perfect în mod omogen. Desăvîrşirea formei e minată de pecabilitatea substanţei. Invers, impecabilitatea substanţei e adumbrită de precaritatea formei.

Din unghi creştin: Dumnezeu îngăduie chiar şi otrăvii să se integreze armonic în lumea vizibilă. (Tolerează El mai uşor *răul* decît *urîtul*?) Scandalul otrăvii e astîmpărat prin graţia înfăţişării. În lumea lui Dumnezeu, răul e camuflat,

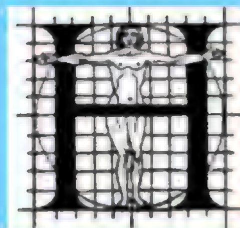

integrat unor ansambluri care îl voalează. De aici – pe de altă parte – aspectul de *capcană* al răului. La prima vedere, ceea ce îl distinge e *cordialitatea* (în contrast cu paloarea neangajantă a binelui).

Mai departe: şi ciupercile comestibile şi cele otrăvitoare sînt ciuperci; aparţin aceleiaşi specii. Cu alte cuvinte, între ele nu e diferenţă de natură. Cresc în întuneric şi umezeală (sînt „lunare“ ar zice Rudolf Steiner), apar după ploaie şi se înscriu, toate, în aceeaşi schemă morfologică. Congeneritatea binelui şi răului. Există un fond adînc, în teritoriul căruia ele comunică: sînt derivaţii ale aceleiaşi energii. Hegel ar vorbi despre omogenitatea raţională a lumii. Cei vechi, despre *coincidentia oppositorum*. Poezia şi o anumită metafizică ar exalta continuitatea dintre *moarte* şi *frumuseţe*.

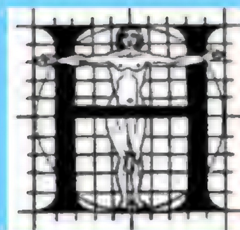
„Mofturi“ la Tescani:
– Semeni cu Balzac.
– Mă simt Honoré.

Ieri, la amiază, pe o vreme cenuşie, mi s-a părut, o clipă, că peisajul poate fi inexpresiv: o simplă desfăşurare de griuri. Verdele suculent al verii s-a stins, brunurile exaltate ale toamnei n-au apărut încă; e ca un moment de pauză între două serbări. Şi totuşi, dacă te uiţi atent, pauza aceasta e plină de solemnitate: un violet de substrat stă sub fiecare ton gri, făcîndu-l să sune grav, neptunian, misterios. Înainte de a exploda policrom, pajiştea traversează un scurt episod de întuneric: opera „la negru“, cu care începe căutarea pietrei filosofale.

Exerciţiul *ciupercilor* (continuare). Aspectul ciupercii otrăvitoare e complicat, sofisticat, imprevizibil. Al celei comestibile e mai curînd banal. O anumită bună-dispoziţie au amîndouă: mefistofelică, subţire, în cazul primei, bonomă, rurală, în cazul celei de a doua. Răul e pestriţ, labirintic, laborios. Opusul lui e simplitatea. Binele e lin, e gloria firescului însuşi. Teoriile sînt laborioase, realităţile

sînt simple… (Jocul devine riscant dacă alunecă în dihotomii. Există, totuşi, şi simplităţi veninoase…)

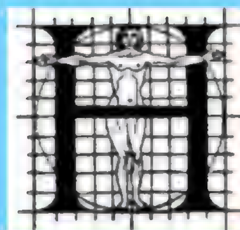
Mă simt mai strîns legat de dl Noica ca oricînd înainte. Şi mai *educat* de el ca niciodată. Maestrul adevărat se recomandă prin *continuitatea* oficiului său. El te modelează şi după moarte şi, uneori, *mai ales* atunci.

Demersul vehement, aproape isteric, prin care Şestov separă credinţa de cunoaştere poate fi necesar pentru restaurarea „nebuniei“ credinţei, periclitată, în scandalul ei constitutiv, de „necesitarianismul“ grec (expresia lui Gilson). Pe de altă parte, odată acceptat punctul lui de vedere, e inevitabilă o anumită *paralizie*. Admiţi că „a crede“ e a miza pe imposibil, pe alteritatea absolută a lui Dumnezeu. Pofta de cunoaştere e de la demon. Abandonezi, deci, orice efort de cunoaştere. A-ţi adînci credinţa e, de asemenea, imposibil, căci odată ce te-ai livrat ei, restul e har dumnezeiesc. Şi atunci *cum se trăieşte* o viaţă de

credincios? În stupoare? În delir? Gîndirea lui Şestov fundamentează un ţipăt, după care nu mai urmează nimic.

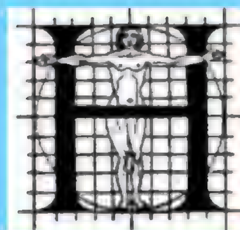
P.-J. Toulet: „*Il n'y a rien de plus détestable que les juifs, sinon les antisémites.*“

E*xerciţiul ciupercilor* (continuare). Otrăvitoare sau nu, ciupercile au, dincolo de primul lor chip (mai curînd jovial), o componentă neliniştitoare: e fibra lor puhavă, albicioasă, de înecat. După Cernobîl, se zvonise că – din tot ce creşte – ciupercile asimilează şi reţin cel mai bine substanţele radioactive; sînt un mediu bun pentru delirul materiei, un bun receptacol al infecţiei. În acest caz, ciuperca neotrăvitoare e, dintr-o dată, mai perfidă decît cea otrăvitoare: căci o culegi şi o mănînci liniştit, cu tot depozitul ei de toxine. Între ciuperci şi moarte se stabileşte, aşadar, un raport mereu confirmat. Pînă şi de morfologia exploziei atomice: ciuperca de la Hiroshima. . .

„Mofturi“ la Tescani:
– Cum o cheamă pe librăreasa de la Păltiniş?
– Norica.
– Aha! Ca pe eroina lui Ibsenel.

Marmont, *Mémoires*: Într-o discuţie din 1813, purtată undeva, în Germania, Napoleon face distincţia între les *hommes d'honneur* şi *les hommes de conscience*. Îi preferă pe cei dintîi, ca fiind întotdeauna previzibili, în orice condiţii ar fi puşi. Ceilalţi – „oamenii de conştiinţă“ – acţionează în funcţie de imaginea pe care şi-o fac despre împrejurările cu care se confruntă şi sînt, prin urmare, determinaţi (în speţă *limitaţi*) de anvergura specifică a inteligenţei lor. Conduita unor asemenea oameni nu e o problemă de *principii*, ci una de raţionament. Cu titlu de ilustrare, Napoleon îl pune pe Marmont în faţa unei dileme: „Să zicem că te afli pe colina Montmartre, dinaintea unor armate străine, care ameninţă Parisul. Ai trupe insuficiente, iar cetăţenii Parisului te conjură să capitulezi. Ce faci?“ „Nu

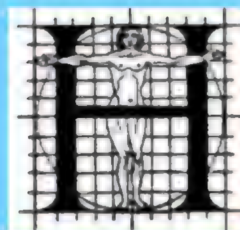

ştiu – răspunde Marmont – trebuie să reflectez.“ Napoleon: „Eşti un om de conştiinţă, Marmont, nu un om de onoare. Într-o zi, ai să mă trădezi!“

Spiritul trebuie să se îngrijoreze cînd nu se mai recoltează pe sine decît din cărţi.

Cultură sau politică? Nu ştiu. Dar, dacă se poate, nu cultură cu orice preţ şi nu politică cu orice preţ. Nici a fi cuminte, nici a te răzvrăti n-au sens, dacă trebuie să le obţii pierzîndu-ţi sufletul.

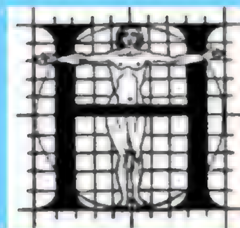
Aş întreba un botanist cum se explică traiectoriile infinit diversificate ale trunchiurilor de copaci. E limpede că specia şi genul nu decid nimic. Înăuntrul aceleiaşi categorii am văzut miracole de „originalitate“. Nici căutarea luminii nu explică mare lucru. Cum să explici atîta risipă de imprevizibil? Şi nu vorbesc atît de dispersia ramurilor, cît de însuşi desenul tulpinei: noduros sau lin, graţios sau

aspru, elegant ca o reverenţă, răsucit ca un coşmar, sever sau ademenitor, ocolit ca un eufemism, resemnîndu-se brusc să coboare spre rădăcină şi apoi relansîndu-se lateral sau pe verticală, baroc la culme, plin de volute şi etalări muşchiulare, aşa încît fiecare copac are un portret inconfundabil. Această dezlănţuire a individualului într-un domeniu unde ne-am obişnuit să credem numai în familii, clase, categorii largi, mi se pare uimitoare. E uimitoare şi pentru botanist?

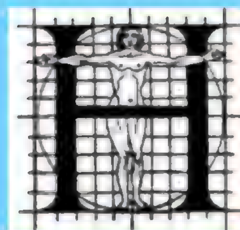
Pînă la un punct, credinţa şi necredinţa sînt două specii ale îndoielii. Deosebirea este că, în vreme ce necredinciosul pune la îndoială existenţa lui Dumnezeu, credinciosul pune la îndoială inexistenţa Lui.

În generaţia noastră, fiecare e suma a ceea ce i s-a interzis să fie.

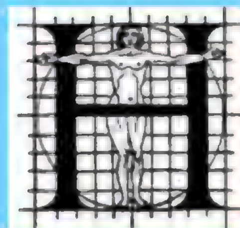

Cea mai adecvată expresie scrisă a efortului spiritual îmi apare a fi *fragmentul*. Pentru că fragmentul singur, numai el, respectă procedura intimă a gîndirii. Gîndim *intermitent*: intermitent la propriu, dată fiind incapacitatea noastră structurală de a păstra *în act* reflexivitatea (pe o unică temă) dincolo de intervalul cîtorva ceasuri. (Iar produsul pozitiv, consemnabil, al acestui interval e, de cele mai multe ori, fulgurant: există *clipe* ale înţelegerii, înconjurate de un zumzet tatonant care nu e decît aşteptarea activă a acelor clipe.) Dar gîndim intermitent şi în alt sens: gîndim cu un aparat finit infinitatea fiecărui gînd. A fi *creatură* înseamnă a fi *fragment*. Noi nu sîntem Logos-ul însuşi (aci, şi cu sensul de „discurs"): sîntem particule de Logos, sălaşuri temporare ale lui. De aceea, pînă şi înţelepciunea, cînd ne e dată, ne e dată *nu* sub forma *continuă* a discursului, ci sub aceea *momentană*, a revelaţiei. Iluminarea este – peste tot unde se vorbeşte de ea – un apogeu al instantaneităţii, un plonjeu scurt în ozonul unei lumi în care, dacă am zăbovi mai mult, ne-am sufoca. Intermitenţa nu e, aşadar, numai *condiţia* gîndirii,

dar şi *igiena* ei, ritmul ei real în planul omenescului.

Transformarea sondajelor noastre instantanee în discursivitate sistematică e o prezumţie şi un artificiu. O prezumţie, căci pretinde a acoperi întregul printr-o metodă progresivă, printr-o desfăşurare logică de natură să falsifice felul de a fi al întregului. Întregul e trans-logic şi nesistematic: nu e o maşinărie cu repetiţie, ci o vietate imprevizibilă. Coerenţa lumii (văzute şi nevăzute) e de altă natură decît coerenţa unui sistem. Prezumţia noastră e, spuneam, dublată de *artificiu*: a scrie un text lung, articulat, construit, *demonstrativ*, e a da gîndului o amplitudine pe care, originar, în mediul naşterii lui, *nu* o are. Oricine a scris o carte „normală“ ştie – şi dacă e sincer o mărturiseşte – de cîte ori a fost silit să *inventeze* simetrii, secvenţe logice, „consecvenţe“, numai şi numai pentru a da edificiului o stabilitate *formală*, fără acoperire deplină în adevăr. Hărnicia şi simţul arhitectonic sînt, desigur, calităţi importante ale unui scriitor. Dar ele implică şi riscul de a dezechilibra proporţia justă dintre ceea ce e gîndit şi ceea ce e scris. Scrisul sfîrşeşte prin a fi o *punere în scenă* a

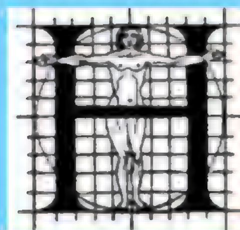

gîndului: îl dilată, îl ornamentează, îl exploatează ca pe o materie primă: fraza proliferează, obeză, peste un conţinut de gîndire care, redus la el însuşi, s-ar lăsa comprimat în cîteva paragrafe. În definitiv, toate marile cărţi, toate marile construcţii speculative sînt *rezumabile*, reductibile la fragment.

Discursul teologic nu se susţine *decît* ca fragment, ca insulă de discurs pe apa fără margini a tăcerii dumnezeieşti.

Fragmentul nu îţi îngăduie să spui decît ceea ce, la un moment dat, *se spune* în tine fără adaosul superfetatoriu al ingeniozităţii proprii. Fragmentul e onestitatea supremă a discursului.

Fragmentul e sortit să „deconstruiască“ superstiţia cărţii, a Cărţii de autor, a „lucrării“ care se elaborează luîndu-se pe sine ca ţel, în uitarea treptată a întrebării *vii* din care s-a născut. A Cărţii care îşi inhibă, la început, autorul prin

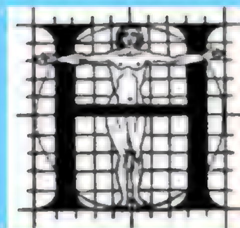

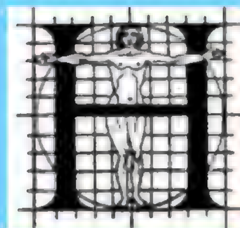
prestigiul ei academic, pentru a-şi inhiba, cînd e încheiată, cititorul, prin aerul ei sibilinic, atletic, muzeal. Fragmentele nu se nasc pentru a constitui o „operă“, ci pentru a învălui concentric o obsesie.

De reconstituit – pe texte – o istorie a marilor „fragmentarişti“: de la Marc Aureliu la moraliştii francezi, de la Montaigne la Novalis (şi, în genere, la romanticii germani), de la sihaştrii autori de „capete“ edificatoare, la E. M. Cioran (Cioran fiind, totuşi, un caz special; el nu pare a gîndi, ci, mai degrabă, a exprima circular o idee înnăscută. E monoton şi, în definitiv, sistematic. Regăseşte peste tot acelaşi sunet.) Stilistica fragmentului e mai puţin previzibilă: ea amînă pînă la suspensie orice teză şi evită consecvenţa doctrinară ca pe cel mai tipic simptom al comei intelectuale.

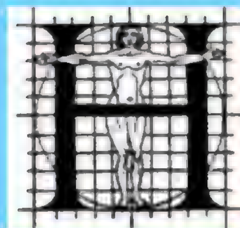
„Somnul dogmatic“ al clerului nostru pare să fi început de mult şi chiar în perimetrul propriei lui competenţe.

Cînd, în 1923, Teodor Popescu, paroh al Bisericii Sf. Ştefan („Cuibu-cu-barză“) dă semne de alunecare spre protestantism, reacţia teologilor îl exasperează pe Gala Galaction, care notează, în jurnalul său (11/24 decembrie 1923): „Cu acest prilej, am constatat că teologia noastră ortodoxă e în pragul falimentului. Afară de arhimandritul Scriban, care a luptat lîngă mine, afară de profesorul Nazarie (care n-a putut uita că este ucenicul lui Melchisedec) şi de profesorul Boroianu, directorul cancelariei metropolitane, mai toţi ceilalţi părinţi şi fraţi au fost lipsiţi de grai. Mi-am dat seama că sîntem aproape de pieire. Seminariile şi Facultatea noastră teologică au umplut ţara românească de făţarnici şi de atei. Sărmanul Teodor Popescu nu putea să iasă decît preot eretic, fiindcă, în pustiul pe care i l-a lăsat în inimă şcoala oficială, s-a ivit amicul său Cornilescu. . . “ Altă însemnare, după o conferinţă ţinută la Câmpulung: „. . . o cavalcadă dogmatică prin infinitele cîmpii ale ignoranţei şi ale stupefacţiunei colegilor mei de preoţie. . . “

Lucrul cel mai grav care i se poate întîmpla unui om tînăr este să fie lipsit de *capacitatea de a admira*.

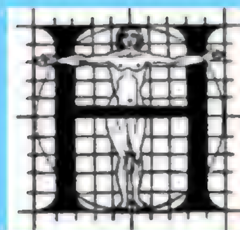
Secretul vitalităţii (după J. R.): a nu face decît ceea ce are acoperire într-o acută *poftă de a face*. Biologia se rezolvă, igienic, într-o simplă curăţenie a poftei. A nu te screme!

Nimic nu e mai trist decît să vezi un om de cultură vorbind de *instituţii* mai mult decît de *persoane*. Cultura e atenţie la *persoană*, fascinaţie a *unicatului*. Cum poate, de pildă, un critic literar să pretindă că salvează (sau face posibilă) „instituţia“ literaturii, dacă un scriitor, unul singur, e martirizat sub ochii lui? Cum să salvezi literatura, dacă Eminescu e interzis? Literatura e suma unor combatanţi singuratici şi de neînlocuit, nu o armată în marş cu soldaţi interşanjabili. Nu „lupţi“ pentru „cultură“, ci pentru cutare om de cultură. Nu pentru „poezie“, ci pentru un poet anume. Nu pentru „valori“, ci pentru o valoare individuală

dată. Dacă eşti eficace la nivelul *cazului*, se va înviora şi *instituţia*. Dacă nu, ea va deveni o abstracţiune, un concept uscat, la adăpostul căruia poţi vegeta solemn, însoţit de oricîte demisii…

Ceva foarte vechi, care se manifestă ca ceva foarte proaspăt: iată gloria oricărei privelişti!

Yehudi Menuhin (*Muzica omului*, 1984, pp. 150–151): „Pornind de la sistemul temperat al lui Bach, Schönberg l-a aplicat celor douăsprezece semitonuri. Era cam la fel cu idealul nostru democratic de egalitate în faţa legii. El a hotărît că toate aceste note trebuiau să se poată înlocui unele cu altele, libere, să fie aranjate în orice formă ar dori, fără a mai ţine seama de sunetele armonice precedente şi legăturile între tonalităţi (…). Totul pare a fi un joc prostesc. În cele din urmă, compoziţii întregi pot fi construite dintr-o singură serie, prima construită în acest fel fiind *Suita pentru pian op.* 25 a lui Schönberg, scrisă în 1924.

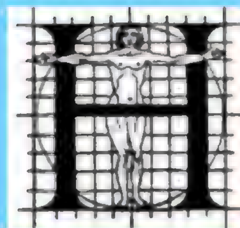

S-ar putea presupune că această noţiune se baza pe ideea că fiecare notă are dreptul să urmărească dobîndirea fericirii, că întreg controlul armonic era respins. Democraţia pură nu implică nici o structură, ci mai curînd o anarhie benignă, unde se înţelege de la sine că fiecare lucru îşi va găsi nivelul propriu şi egal. Dar trebuie să avem grijă să nu confundăm vocabularul libertăţii cu cel al notelor. Ar fi mai bine dacă am compara notele cu alfabetul. Pare extraordinar ca omul să fi reuşit să exprime atît de mult cu cele douăzeci şi şase de litere (mai multe în limbile asiatice). Dar nici poetul nu a ridicat alfabetul la nivelul limbii şi nici nu a hotărît ca fiecare literă să aibă o folosire egală.“

Eşecul democraţiei la toate nivelele... Şi, pe de altă parte, legitima nelinişte a lui Roland Barthes (tipărită postum, în *Incidents*, Seuil, 1987): „... mereu acelaşi gînd: şi dacă modernii se înşală? Dacă totuşi n-au pic de talent?“

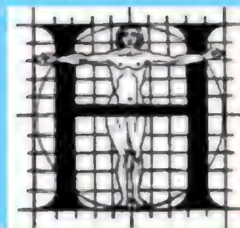
Tot Menuhin, p. 111: „Interacţiunea dreapta-stînga este foarte specială pentru instrumentul meu. Mîna dreaptă pune arcuşul în contact cu coardele şi aceasta este asemenea respiraţiei şi presiunii plămînilor pentru un cîntăreţ.

Şi tot aici apare analiza şi înţelesul, căci mişcarea fizică a acestei mîini şi a braţului este controlată de jumătatea stîngă a creierului. Arcuşul marchează intensitatea, coloritul, atacul şi relaxarea. Guvernează întreaga linie şi formă a frazei, întocmai după cum un poet alege cuvintele pentru a exprima sentimente. În plus, violonistul este total dependent de un echilibru, în fiecare parte a trupului său, relaţia cu verticala şi gravitatea: poziţia capului trebuie să fie verticală, totuşi nu ţeapănă. Sînt pătruns de credinţa că puterea specială a viorii se datoreşte, în parte, felului în care împreunează inima şi gîndirea, sentimentele şi raţiunea. Aceste funcţii separate de dreapta şi stînga contribuie la dificultatea inerentă de a cînta bine la vioară. Este ca şi cum ai încerca să te loveşti uşurel cu mîna pe stomac şi să te freci pe cap în acelaşi timp. Corpul nefiind total eliberat, are tendinţa de a dori ca amîndouă jumătăţile să îndeplinească acelaşi lucru simultan.“

Două tipuri de malformaţie ritmică: *dizarmonia* dintre dreapta şi stînga (cele două nu comunică între ele) şi *excesul simetric* între dreapta şi stînga (cele două „îndeplinesc

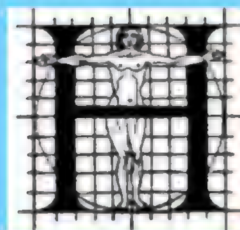
acelaşi lucru simultan“). Transferate în ordinea echilibrului individual: scindarea personalităţii în straturi reciproc opace sau omogenitatea funcţională dintre registrele *distincte* ale fiinţei. Soluţia: cele două jumătăţi să fie *împreună*-diferite.

„Mofturi“ la Tescani:

– Femeia e un drog.

– Da. E stupefiantă. (Mircea I.: „Nu degeaba îi spune franţuzul: *la femme*!“)

„Lista Otto“ (septembrie 1940, retipărită, cu completări, în 1942): cărţile retrase din vînzare de editorii francezi – în anii ocupaţiei germane. În „preambul“, motivaţia: editorii sînt „dornici să contribuie la crearea unei atmosfere mai sănătoase“ şi a „condiţiilor necesare unei aprecieri mai juste şi mai obiective a problemelor europene“. E vorba de cărţi „care otrăvesc opinia publică prin spiritul lor mincinos şi tendenţios“. „Otrăvitorii“ sînt refugiaţii politici

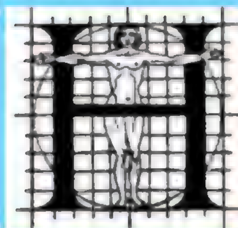

şi scriitorii evrei. Lista cuprinde: a) traduceri din autorii englezi (excepţie: lucrările clasice) şi polonezi; b) cărţile autorilor evrei (excepţie: lucrările ştiinţifice); c) biografiile consacrate unor evrei (chiar dacă sînt scrise de arieni).

Din autorii interzişi: Léon Blum, Léon Daudet (!), Louis Réau (*Autriche*), Henri Berr, Maurice Dekobra (!), Nostradamus, Pierre Loti, Hitler (*Mein Kampf*!!), Charles Maurras, Freud, Georges Duhamel, Panait Istrati, Einstein, Jules Verne (!), Karl Barth, H. G. Wells, Chesterton, Claudel, Gide, Denis de Rougemont, Jean Rostand, *Simion Mehedinţi* (*Le pays et le peuple roumain*), *Seton-Watson* (*Histoire des Roumains*). C. G. Jung, C. Kerneiz (*Astrologie*, *Hatha Yoga* etc.!) etc.

Ce dezordine în efortul „sistematizator“ al cenzurii!

La marginea pădurii, aproape nici un pom nu mai are frunze. Tot ce era veşmînt a căzut, a devenit covor. Rezultatul nu e lipsit de un anumit erotism morbid: pădurea

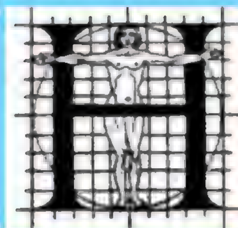

pare o colecţie de nuduri spectrale aşezate pe purpură. Icicolo cîteva excepţii: arbori care şi-au conservat fragmente de frunziş verde, sub un fel de etole de puf deşirate. Au o cochetărie fanată, uşor fantasmagorică. Aş vrea să le ştiu numele şi nu e prima dată cînd îmi regret lacunele botanice. Nu e vorba numai de faptul că, fără nume, nu pot identifica şi cataloga. Dar, într-un fel, nu pot *înţelege* şi nu mă pot bucura deplin de ceea ce văd. Nu poţi intra în dialog cu un obiect fără nume.

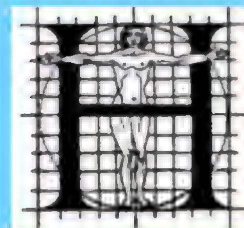
Comentariul e şi el un fel de a numi. Şi îmi dau seama că, oricît de frumoase au fost lucrurile pe care le-am văzut aici în lunile din urmă, numai faptul de a le fi comentat le asigură, în sufletul meu, statutul unor bucurii întregi. Rostul omului creat nu e să aibă – în mijlocul lumii – senzaţii mute, emoţii informe, ci să dea nume lucrurilor, adică să regăsească, în ele, stratul Cuvîntului.

Sînt momente cînd suprafaţa cerului înnorat seamănă cu suprafaţa lunii: pete, cratere, crevase. Ca şi cînd o lună

imensă ar trece pe deasupra creştetului nostru, încet şi periculos de aproape. . .

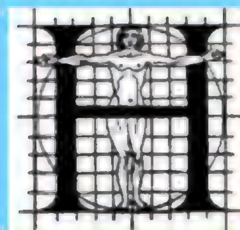
Şestov, în *Athène et Jerusalem*, leagă direct păcatul strămoşesc de tema cunoaşterii. Păcatul e pofta de a şti, forma cea mai vinovată a concupiscenţei. „Dacă vei muşca din fructul acestui pom, vei muri“ – spune Domnul. „Dimpotrivă, vei fi ca un Dumnezeu“, spune şarpele. Aşadar, din punctul de vedere al lui Dumnezeu, cunoaşterea înseamnă moarte. Numai că ceea ce Şestov numeşte înţelepciune de tip „atenian“ pare să prefere punctul de vedere al şarpelui. Ca şi cum nu şarpele ar fi marele înşelător, ci Dumnezeu. Scolastica, filosofia modernă, ştiinţele repetă, după Şestov, gestul păcătos al lui Adam: toate cultivă euforia cunoaşterii.

În litera sa, textul biblic (cel din *Geneză*) pare să-i dea dreptate lui Şestov. Dar avem dreptul să fim atît de literalişti? Avem dreptul să anatemizăm cunoaşterea şi facultăţile noastre de cunoaştere pînă a le socoti manipulate *ab initio* şi integral de demon? Poate Atotştiutorul să urască ştiinţa? Şi poate Logosul să blesteme raţiunea? (Şestov dispreţuieşte, între altele, obsesia „ateniană“ a principiului contradicţiei. Dar nu recurge Isus cu strălucire la el în episodul relatat în Evanghelia după Matei, capitolul XII, versetele 25–28?)

În realitate nu de cunoaştere *în genere* e vorba în textul biblic şi nici de vinovăţia ei *de principiu*. Ceea ce rezultă din pasajul în discuţie este mai curînd că singurul lucru *riscant* din Paradis este cunoaşterea. Din toţi pomii poţi gusta fără grijă, numai din cel al cunoaşterii nu. Pentru a gusta, fără pericol, din acesta din urmă, trebuie să ai îngăduinţa lui Dumnezeu, controlul lui. Cîtă vreme nu ai acordul divin, contactul cu fructul cunoaşterii e ucigaş. Cu alte cuvinte, cunoaşterea nu e *legitimă*, decît dacă ţine cont de Dumnezeu. Dimpotrivă, cunoaşterea autonomă,

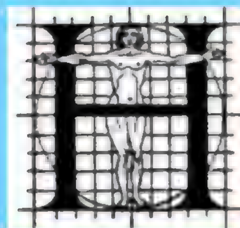
„liberă“, profană e vinovată şi, ca atare, mortală. Nu există cunoaştere valabilă fără Dumnezeu – asta aflăm din Geneză. Păcatul e tentativa creaturii de a cultiva cunoaşterea independent de autoritatea Creatorului. De aceea, acest păcat nici nu poate fi răscumpărat decît prin gestul, de o divină vehemenţă, al Întrupării. Căci în întrupare Dumnezeu şterge intervalul dintre cunoaştere şi propria Sa fiinţă. Spre a arăta cît de intimă e legătura dintre cunoaştere şi prezenţa Sa, pedagogul suprem se arată lumii ca însăşi fiinţa cunoaşterii. Cunoaşterea devine o persoană. Şi Persoana aceasta spune, pentru surzii şi smintiţii de tot soiul: Eu sînt calea, Eu sînt adevărul, Eu sînt viaţa. Numai prin mine accesul la cunoaştere e răsplătit prin adevăr şi viaţă. Fără de mine cunoaşterea duce la eroare şi moarte. Voi muri, prin Fiul meu, moartea voastră, ca voi să nu mai muriţi de ea. Iar cine nu va pricepe nici acum că nu există adevăr în afara Mea, cine, văzînd cu ochii trupeşti că Eu şi Adevărul sîntem una, va continua să umble după o cunoaştere *goală* de mine („sînt gol!“ – descoperise Adam prin cunoaşterea sa „liberă“), acela nu mai poate fi iertat:

păcătuieşte împotriva Duhului Sfînt şi nu se poate aştepta decît la „plîngerea şi scrîşnirea dinţilor“, în „întunericul cel mai dinafară“. Eucharistia, ca împărtăşire cu trupul lui Dumnezeu, e singurul fel potrivit de a muşca din Adevăr şi de a răscumpăra astfel muşcătura greşită a păcatului originar.

Şestov nu are, prin urmare, dreptate: nu e vinovat faptul în sine de a dori să cunoşti, ci faptul de a separa cunoaşterea de Dumnezeu. Păcatul originar constă în a-ţi închipui că poţi şti de unul singur, că poţi afla adevărul pe cont propriu.

Absorbit de *calitatea* acestui loc, nu m-am ocupat îndeajuns de *cantitatea* lui. Şi simt că un loc nu-ţi aparţine pînă nu-i deţii proporţiile. Am început, prin urmare, să-mi număr paşii şi abia asta m-a făcut să trăiesc robinsonada unei explorări reale. Am putut constata – cu ajutorul marcajului dintre şoseaua principală şi cea care duce spre

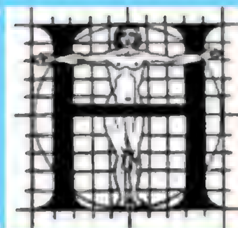

conac – că 1 600 de paşi ai mei fac 1 km. Din poarta conacului pînă la poştă sînt cam 2 600 de paşi. Pînă puţin dincolo de intersecţia Floreşti – Sănduleni: 3 000 de paşi. Dus-întors, cca 3,7 km.

Pe drumul spre Româneşti, pînă la cotul unde îmi întrerup „marşul“ (cînd văd, în zare, o biserică) sînt cca 3 400 de paşi. Dus-întors, cca 6 800, adică aproximativ 4 km. Cea mai lungă plimbare pe care o fac: plopii de jos + urcuş prin pădure + ocolul colinei de sus (pe marginea „găleţii“) + drumul spre costişă de-a lungul marginii de pădure + drumul înapoi prin sat, totul împreună nu fac mai mult de 4,5 km (7 300 de paşi). Îmi ia cam o oră, o oră şi douăzeci de minute (cu pauze).

Subîmpărţiri: drumul cu plopi de jos (începînd din poartă): cca 900 de paşi (cam 550 m). Din poartă, prin sat (pe lîngă coana Florica) şi apoi, pe drum, pînă la pomul din zare (de lîngă care o iau spre costişă): 2 300 de paşi (deci *aproape* 1,5 km). Din poartă, pe traseul „clasic“: 4 000 de paşi pînă la costişă (3 200 pînă la vîrful de lîngă fosta vie, de unde mă pot întoarce, pe sub linia de înaltă tensiune,

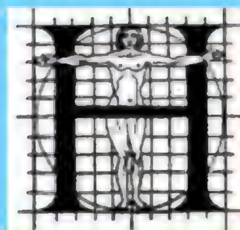

la aleea cu plopi de sus). Plimbarea serpentinată din parc (pornind din pragul atelierului): 700–730 de paşi. Două ture + urcatul pe dîmb abia dacă fac 1 km. În genere, merg pe jos, în fiecare zi, între patru şi cinci kilometri.

Ieri ningea des, sub un cer pîclos, aproape mort. Un non-peisaj. Pînă şi verdele, care încă se percepea sub stratul subţire de zăpadă, părea *murdărit* de alb, sufocat, mut. Cîteva ultime încăpăţînări de roşu aprins: măceşii neculeşi de la marginea „găleţii“ şi a „costişei“.

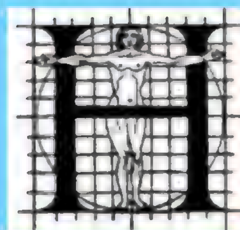
Inventar al lumii ilf-petroviene. *Lozinci şi inscripţii*: „Mestecînd cu grijă mîncarea ajuţi societatea“, „Cauza ajutorării înecaţilor este o cauză a înecaţilor înşişi“, „Vindem bere numai sindicaliştilor“, „Arată ce poţi, nordule!“ (pe un şantier feroviar), „Salut Ligii Timpului şi întemeietorului ei, scumpul tovarăş Kerjenţev!“, „Jos rutina de pe scena operei!“ „Nădragi lipseşte“, „Să reorganizăm viaţa textiliştilor!“. *Firme şi asociaţii*: „Cooperativa Plugul şi ciocanul“ (care fabrică săpun), „Artel de covrigi

din Odessa: La covrigii de Moscova“ (firmă la Stargorod!), „Zakavtopromtorg“, „Pompe funebre: Bine aţi venit!“, Organizaţia conspirativă „Sabia şi plugul“, Artelul meşteşugăresc „Pegasul şi Parnasul“, Restaurantul vegetarian „Să nu furi!“, Atelierele de tîmplărie „Baltazar“, ale Fortenbrasului de pe lîngă Umslopogas, Tutun „Capetown-ul nostru“, „Tăietorul de lemne din sud“, Restaurantul cooperativei „Fostul prieten al stomacului“, „Intensivnik“, „Combinatul alimentar didactic-model al şcolii de producţie de pe lîngă Academia de arte spaţiale din Cernomorsk“. *Nume*: şeful pompierilor Tulumbov, văduva Griţaţueva, poetul Şerşelafamov, sergentul Semion Vasilievici Nebaba, medicul-şef Titanuşkin, Seriojenka Kastraki, profesoara de franceză Ernestina Iosifovna Poincaré, Linţia Franţevna Pferd, Ghighienişvili („care le pricepe pe toate“). *Obiecte fundamentale*: Primusul „Juvel nr. 1“, Somiera, Camionul. Reviste: Revista lunară a vînătorilor „Gherasim şi Mumu“, „Flautul cooperator“. Străzi: „O luă pe strada Sovietskaia, ieşi în Krasnoarmeiskaia (fostă Bolşaia Puşkinskaia), traversă Kooperativnaia şi ajunse din nou pe Sovietskaia (în

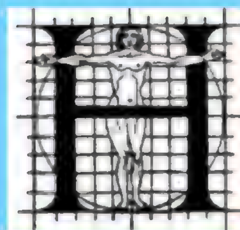

oraş existau două străzi cu numele Sovietskaia). După ce se minună de acest lucru, tînărul se pomeni pe strada Evenimentele de pe Lena (fostă Denisovskaia).“ „Bulevardul tinerelor talente“. *Situaţii*: „Un autocamion pe care era instalată o locomotivă verde din placaj, de tip S, dădea mereu cu spatele peste muzicanţi şi, în acelaşi timp, din pîntecul locomotivei ieşeau ţipete. . . “. La defilarea de 1 Mai: „Ca să le mai treacă timpul, cînd se opreau, oamenii săltau în sus pe bătrîni şi pe activişti. Bătrîneii ţipau cu glasuri muiereşti. Activiştii zburau tăcuţi, cu feţe grave.“ „Călătorii îşi procuraseră broşurica «Magistrale de răsărit» pe a cărei copertă se vedea o cămilă care mirosea o şină.“ „M-am născut între ciocan şi nicovală – zise el – vrînd prin asta să arate că părinţii lui fuseseră fierari“, „Prusis, fost proletar în cîmpul muncii intelectuale, iar în prezent tejghetar“, „Printr-o decizie specială a fost decretat armăsar, deşi toată viaţa fusese considerat iapă“ (singurul cal rămas după mecanizarea transporturilor la Vasiuki, care se va dezvolta într-atît, încît i se va spune New Moscova, în vreme ce Moscova va deveni Old Vasiuki), „La

spectacolul «Proorocul Samuil răspunde la întrebările publicului» se pun veşnic două întrebări: «De ce nu se găseşte unt la băcănie?» sau «Dumneata eşti evreu?»“. „Nu există Dumnezeu? Nu există, răspunde Ostap. Aşadar nu există? Atunci, noroc!“, „Un pluton de ostaşi roşii, cu căciuli, traversa o băltoacă, care începea lîngă un magazin al Uniunii cooperativelor din Stargorod şi se întindea pînă la clădirea Direcţiei guberniale a planificării, al cărei fronton era decorat cu tigri, victorii şi cobre de ipsos.“ *Mirosuri*: „Dinspre lada de gunoi venea un miros de violete şi de ciorbă *à la paysanne*“, „Un compatriot se recunoaşte după mirosul înnebunitor de galoşi pe care-l răspîndea mantaua lui, confecţionată de Trustul cauciucului.“ *Produse*: balonaşul cu ţignal „Dor de ducă“ (pe care e desenată caricatura lui Chamberlain), taburetovka (rachiu de taburet), iepure artificial, crenvurşti vegetarieni, chiftele de tăiţei. *Artişti*: un scriitor din grupul „Ugerul de oţel“, grupul de artişti „Portretistul dialectic“ (din care face parte pictorul Feofan Muhin, specialist în portrete din ovăz, păr şi piuliţe). *Formule*: „titanul gîndirii“, „un trîntor vulcanic“. *Prezenţe*

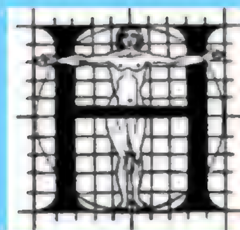
româneşti: Ostap poartă un fular de mătase artificială, cu motive româneşti“, „Gavrilin, care se înflăcărase, rosti cîteva vorbe tari la adresa boierilor români, iar apoi trecu la Mussolini“, lei româneşti, opinci moldoveneşti, grăniceri români.

Numai un om credincios poate avea curaj în chip matur, fără trufie. Căci numai un om credincios ştie că nu e niciodată *singur* în întreprinderea sa.

H. Bazin: *Qui aime bien, c'est connu, n'aime pas vraiment.*

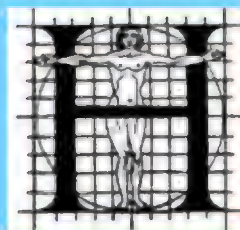
La Bruyère: *Ne pourroit-on point découvrir l'art de se faire aimer de sa femme?*

Rugăciunea *unui intelectual*: Sf. Anselm, *Proslogion*, Cap. I: „Acum însă, biet muritor, părăseşte-ţi, pentru un timp, treburile şi lasă-ţi, o clipă, gîndurile cele neodihnite.

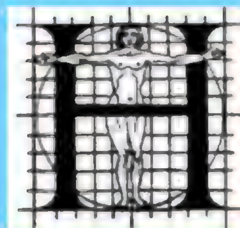
Îndepărtează grijile care te apasă şi uită de trudnicele tale ocupaţii. Ocupă-te, un pic, de Dumnezeu şi odihneşte-te în El. Intră în chilia duhului tău, alungînd din ea totul în afară de Dumnezeu şi de ceea ce te-ar putea ajuta să-L cauţi; şi după ce ai închis uşa, caută-L!

Şi vorbeşte acum, o, inimă a mea, vorbeşte cu fiinţa ta întreagă către Domnul: «Chipul tău îl caut, Dumnezeule, caut chipul tău» (Ps. XXVI, 8). De-aceea, Doamne, Dumnezeul meu, dă inimii mele învăţătură unde şi cum trebuie să Te caute, unde şi cum să Te găsească. Dacă nu eşti aici, Doamne, unde oare să Te regăsesc? Iar dacă eşti peste tot, cum de nu Te văd ca pe o Prezenţă? Locuieşti, fireşte, într-o lumină de neatins. Dar lumina aceasta unde este şi cum să ajung pînă la ea? Cine mă va călăuzi şi mă va aduce înlăuntrul ei, acolo unde să Te pot vedea? Sub ce înfăţişări, sub ce chip Te voi căuta? Nu Te-am văzut niciodată, Doamne, Dumnezeul meu, şi nu ştiu Faţa Ta. Ce va face atunci, Doamne prea-înalte, ce va face acest surghiunit care sînt; surghiunit în imediata Ta apropiere? Ce va face slujitorul Tău, ars de iubirea Ta şi alungat de-

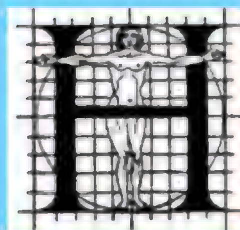

parte de Faţa Ta? El doreşte atît de mult să Te vadă, iar chipul Tău e atît de îndepărtat! El vrea să se apropie de Tine, iar lăcaşul Tău e de neatins! Vrea să Te găsească şi nu ştie unde eşti. Vrea să Te caute şi nu ştie cum arăţi. Doamne, Tu eşti Dumnezeul şi stăpînul meu, dar nu Te-am văzut niciodată. Tu m-ai făcut; toate ale mele, Tu mi le-ai dat – iar eu încă nu Te cunosc! Am fost făcut pentru a Te vedea şi iată că n-am împlinit încă lucrul pentru care am fost făcut. Nenorocită soartă i-a fost dată omului, să piardă tocmai lucrul pentru care a fost făcut. O, aspră şi nemiloasă cădere! Vai! Ce am pierdut şi ce am găsit? Ce a pierit şi ce a rămas? A pierit fericirea pentru care am fost făcuţi şi a rămas chinul pentru care n-am fost făcuţi. S-a depărtat de noi ceea ce, lipsind, ne nefericeşte şi a rămas ceea ce nu ne poate face decît vrednici de milă. Cîndva, omul mînca aceeaşi pîine cu îngerii şi încă îi e foame de pîinea aceea; acum însă el mănîncă din pîinea durerii de care, atunci, nu ştia. Vai! Doliu fără margini al oamenilor, întristare a tuturor fiilor lui Adam, cel care era sătul, în vreme ce noi gemem înfometaţi. El trăia în îndestulare şi

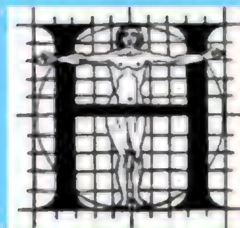
noi cerşim. El era avut întru bucurie şi a părăsit în chip jalnic ceea ce avea; iar noi, noi trăim în nenoroc şi într-o zadarnică dorinţă. De ce nu ne-a pus de-o parte – cînd putea s-o facă atît de uşor – de ce nu ne-a pus de-o parte ceea ce acum ne lipseşte amarnic? De ce ne-a lipsit de Lumină, pentru a ne înveli în întuneric? De ce ne-a luat Viaţa pentru a ne da morţii? Nefericiţi ce sîntem, de unde am fost alungaţi şi unde am fost azvîrliţi? De unde am căzut şi unde sîntem îngropaţi? Din ţara de baştină în surghiun; de la vederea lui Dumnezeu, în orbire; de la bucuria nemuririi la amărăciunea şi groaza morţii. Necruţătoare schimbare a unui Bine atît de mare într-un atît de mare rău! Grea pagubă, grea pedeapsă, grea între toate! Ci eu, vai eu, unul din nefericiţii, de Dumnezeu îndepărtaţii, fii ai Evei, ce-am pus la cale? Ce-am făcut? Către ce m-am străduit şi undeam ajuns? Ce mi-am dorit şi acum, iată, suspin în mijlocul relelor! Am căutat fericirea şi sînt în necaz. Am tînjit către Domnul şi am recăzut în mine însumi. Am căutat odihna în ascunsul fiinţei mele şi am găsit acolo durerea şi chinul. Vroiam să rîd întru bucuria duhului meu şi am ajuns să

mă jeluiesc, cu geamătul inimii mele. Cînd bucuria tocmai apărea, au venit suspinele şi au înecat-o.

Iar Tu, Doamne, pînă cînd? Pînă cînd, Doamne, ne vei uita? Pînă cînd Îţi vei întoarce Faţa de la noi? Cînd Te vei uita la noi şi cînd ne vei mîntui? Cînd vei lumina lumina ochilor noştri şi cînd ne vei arăta chipul Tău? Cînd Te vei dărui iarăşi nouă? Priveşte-ne, Doamne! Ascultă-ne, lămureşte-ne, arată-Te nouă! Dă-ni-Te nouă, întru fericirea noastră, Tu, fără de care sîntem atît de nefericiţi! Ai milă de încercările noastre şi de strădaniile noastre către Tine, căci fără de Tine nu putem nimica. Tu ne chemi, dar ajută-ne! Te rog, Doamne, fă ca nădejdea să nu se sleiască, ci să trăiesc din ea. Te rog, Doamne: inima mea s-a amărît de atîta suferinţă; îndulceşte-o cu mîngîierea Ta. Te rog, Doamne; foamea m-a împins să încep a Te cînta; nu mă lăsa flămînd; m-am apropiat înfometat, nu mă alunga nesătul. Sărac, am venit către Cel bogat; nenorocit, am venit către Cel plin de milostenie. Nu mă lăsa să plec pustiit şi încărcat de dispreţul Tău. Şi dacă suspin înainte de a fi mîncat, dă-mi măcar să mănînc după ce voi

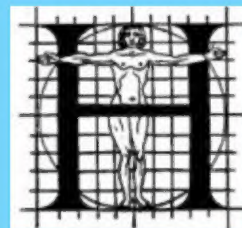

fi suspinat.

Doamne, nu pot, încovoiat cum sînt, să privesc în sus; îndreaptă-mă, ca să pot să-mi îndrept privirea spre Tine. Păcatele mele s-au adunat asupra creştetului meu; mă învăluie şi mă apasă ca un jug greu. Uşurează-mă! Descarcă-mă de povară, pentru ca abisul ei să nu-şi închidă gura asupra mea. Îngăduie-mi să văd lumina Ta, fie şi de departe, fie şi din fundul prăpastiei! Învaţă-mă să Te caut; arată-Te celui care Te caută, căci nu Te pot căuta, dacă nu mă înveţi, nici nu Te pot găsi, dacă nu Te arăţi. Fă astfel încît să Te caut dorindu-Te, să Te doresc căutîndu-Te, să Te găsesc iubindu-Te şi să Te iubesc găsindu-Te.

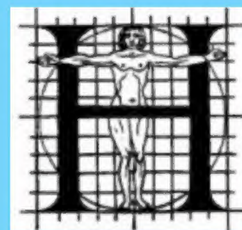
Doamne, e adevărat că Tu eşti Cel ce ai creat în mine imaginea Ta, pentru ca amintindu-mi de Tine să mă gîndesc la Tine şi să Te iubesc. E adevărat şi îţi mulţumesc. Dar imaginea aceasta e atît de tremurată de hîrşeala păcatelor, atît de adumbrită de fumul greşelii, încît nu-şi mai poate împlini rostul decît dacă o reînnoieşti şi o reaşezi.

Nu voi încerca, Doamne, să pătrund în adîncul Înălţimii Tale căci nu e asemănare între Tine şi înţelegerea mea;

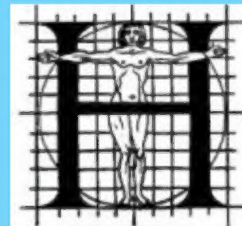

doresc totuşi să pricep atît cît se poate Adevărul în care inima mea crede şi pe care ea îl iubeşte. Căci nu caut să înţeleg pentru a ajunge să cred: ci cred pentru a înţelege; şi cred că dacă n-aş crede, n-aş înţelege. (. . .)“ Cap. XXVI: „Mă rog Ţie, Dumnezeul meu, fă-mă să Te cunosc şi să Te iubesc, ca să pot sta în Bucuria Ta. Şi dacă aceasta nu e cu putinţă pe de-a întregul în această viaţă, ajută-mă măcar să înaintez pînă-ntr-atît încît Bucuria Ta să mă cuprindă cu totul, altcîndva; fie ca ce ştiu despre Tine aici să crească atît cît să ajungă la împlinire dincolo; fie ca Iubirea de Tine să crească aici, pentru a fi totală dincolo; fie ca bucuria mea de-acum să fie uriaşă în speranţă, pentru ca dincolo ea să fie totală în fapt!

Doamne, Tu porunceşti şi îndemni prin Fiul Tău să cerem şi promiţi că vom primi «ca bucuria noastră să fie deplină». Ei bine, Doamne, iată că cer, aşa cum mă îndemni prin minunatul Tău sfătuitor, să primesc ceea ce ai promis prin Adevărul Tău «ca bucuria mea să fie deplină». Dumnezeul încrederii mele, cer să primesc „ca bucuria mea să fie deplină“. Dar pînă atunci, fie ca spiritul meu să re-

flecteze la ea, limba mea să vorbească de ea, inima mea s-o iubească, gura mea s-o propovăduiască, sufletul meu să fie înfometat de ea, trupul meu însetat de ea; şi toată fiinţa mea s-o dorească pînă cînd mă voi cufunda în Bucuria Domnului, care este un Dumnezeu întreit şi unu, binecuvîntat în vecii vecilor. Amin.“

Cuprins

